

GEÇMİŞTEN GELECEĞE

yerel kimlik

SAYI: 20 EKİM-KASIM-ARALIK 2009 ÜÇ AYDA BİR YAYIMLANIR-ÜCRETSİZDİR

BURDUR SEMİNERİ

SİDE SEMİNERİ

FAS GEZİSİ

KÜLTÜR TURİZMİ VE KÖYLER

FAS'TA GELENEKSEL YAŞAM

HAYRİ İNAL KONAĞI

Türkiye'nin ilk kültürel miras eğitimi dergisi

ÇEKÜL Vakfı'nın 2003 yılından bu yana ülke çapında yürüttüğü kültürel miras eğitimi çalışmalarının bir ürünü olan Kilittaşı'nın ikinci sayısı yayımlandı.

Kilittaşı dergisi, genç kuşakların Türkiye'nin zengin doğal, tarihi ve kültürel değerlerine sahip çıkan bilinçli yurttaşlar olarak yetişmelerini ve sağlıklı bir kültürel kimlik geliştirmelerini amaçlayan bir eğitim anlayışını paylaşımına açıyor. 2007 yılından bu yana Tarihi Kentler Birliği'ne üye kentlerde başarıyla uygulanan kültürel miras eğitimi programını ülke gündemine taşımayı amaçlıyor.

YÖNETİM

Birlik Başkanı

Mehmet Özhaseki
Kayseri Büyükşehir Bel. Bşk.

Encümen

Veysel Tiryaki, Altındağ Bel. Bşk.
İsmail Ünal, Beşiktaş Bel. Bşk.
Ahmet Yenihan, Erbaa Bel. Bşk.
Asım Güzelbey, Gaziantep B. Bel. Bşk.
Osman Gürün, Muğla Bel. Bşk.
Ahmet Eşref Fakıbbaba, Şanlıurfa Bel. Bşk.

Plan ve Bütçe Komisyonu Üyeleri

Yaşar Bahçeci, Kırşehir Bel. Bşk.
Selim Aşkın, Kula Bel. Bşk.
Tacettin Özkaraman, Taraklı Bel. Bşk.

Meclis 1. Başkan Vekili

Burhanettin Kocamaz-Tarsus Bel. Bşk.

Meclis 2. Bakan Vekili

Abdullah Demirbaş, Sur Bel. Bşk.

Meclis 1. Katibi

Mustafa İça, Kütahya Bel. Bşk.

Meclis 2. Katibi

Burhan Sakallı, Odunpazarı Bel. Bşk.

Meclis Yedek Katipleri

Seyit Torun, Ordu Bel. Bşk.
Tekin Bayram, Yalvaç Bel. Bşk.

Danışma Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Metin Sözen

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu
Prof. Dr. Ülkü Azrak
Nurullah Çakır
Oktay Ekinci
Süleyman Elban
Prof. Dr. Cevat Geray
Prof. Dr. Zekai Görgülü
Kayhan Kavas
Prof. Dr. Ruşen Keleş
Mithat Kırayoğlu
Hasan Özgen
Derviş Parlak
Fikret Toksöz
Dr. Fikret N. Uçcan

DERGİ

Tarihi Kentler Birliği adına

İmtiyaz Sahibi:

Mehmet Özhaseki

Yazı İşleri Müdürü:

Handan DedeHayır

Yazı İşleri Ekibi:

Şirin Singin Yılmaz, Nilüfer Oktay

Yayın Danışmanları:

Oktay Ekinci, Mithat Kırayoğlu,
Hasan Özgen, Avniye Tansuğ

Fotoğraflar:

ANAR Arşivi, Şirin Singin
Yılmaz, Yonca Moralı, Ece
Müftüoğlu Nancy, Nilüfer Oktay

Yönetim Yeri:

Tarihi Kentler Birliği
Şerifler Yalısı, Emirgân Mektebi
Sok. No: 7
Emirgân-Sarıyer-İstanbul
Telefon: 0212 323 31 32
Faks: 0212 277 41 64
info@tarikhkentlerbirliđi.org
www.tarikhkentlerbirliđi.org

İletişim:

ÇEKÜL Vakfı-
Tarihi Kentler Birliği Bürosu
Ekrem Tur Sokak No:8
Beyoğlu-İstanbul
Telefon: 0212 249 64 64
tarikhkentler@cekulvakfi.org.tr
www.cekulvakfi.org.tr

Grafik Tasarım:

Erkal Yavi

Grafik Uygulama:

Lora Baytar

Basıldığı Yer ve Tarih:

İstanbul
Mas Matbaacılık A.Ş.
Hamidiye Mahallesi,
Soğuksu Caddesi, No: 3
34408 Kağıthane - İstanbul
Telefon: 0212 294 10 00
Faks: 0212 294 90 80
info@masmat.com.tr
Aralık 2009
ISSN 1308-254X

GEÇMİŞTEN GELECEĞE

yerel kimlik

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	2
Seminerler, eğitimler ve Fas gezisiyle dolu bir yılı geride bıraktık Mehmet ÖZHASEKİ	
EDİTÖRDEN	4
2009 yılını uğurlarken... Handan DEDEHAYIR	
BURDUR SEMİNERİ	
Burdur Semineri'nin gündemi: Alan yönetimi	6
"Koruma Alanlarının Planlanmasında Yerel Yönetimlerin Rolü ve Sorumluluğu"	10
Alan yönetimi seminer katılımcılarının ilgisini çekti	14
Burdur fark ediliyor.	16
Hasan DUYGULU	
SİDE SEMİNERİ	
Turunç kokuları arasında kültür turizmi konuşuldu	18
"Tarihi Kentlerde Kültürel Turizm Öncelikli Gelişme"	22

Side'nin sorunları, birçok kentin ortak sorunu	28
Abdülkadir Uçar: "Kaçak yapılaşmadan ve dağınıklıktan kurtulmak istiyoruz"	30
Türkiye'de kültür turizmi ve köylerin yaşatılmasındaki yeri.	32
Yusuf ÖRNEK	

FAS GEZİSİ

Kuzey Afrika'nın renkli ülkesi Fas, TKB üyelerini misafir etti ...	36
Fas gezisinin düşündükleri	42
Fas'ta geleneksel yaşam kültürü	44
Mithat KIRAYOĞLU	

ÖRNEK PROJE

"200 Ortak 200 Eser" Programından: Hayri İnal Konağı	48
--	----

HABERLER

.....	52
-------	----

2009 yılının son günlerinde gerçekleşen Fas ziyaretiydi. Üyelerimizin çok yoğun ilgisiyle karşılanan gezide ne yazık ki tüm talepleri karşılayamamanın sıkıntısını yaşadık. Sınırlı kaynaklarımızı titizlikle koruma kaygısı bir yandan, üyelerimiz arasında fırsat eşitliğini gözetme özeni diğer yandan, ödün vermeden uyguladığımız ilke ve kurallar bazen istemediğimiz kırgınlıklara neden oldu. Geziye katılma fırsatı bulabilen üyelerimiz için Fas; somut ve somut olmayan tarihi mirası el değmemiş bir bütünlükte koruyarak kültürel mirasını yaşatırken, aynı zamanda yeni yerleşme alanlarında çağdaş merkezler oluşturma başarısını da gösterebilmiş ilgi çekici bir ülke izlenimi bıraktı; yakın zamana kadar “eskiyi yeni tutkusuna feda etme” alışkanlığı kazanmış olan bizler için değerli bir ders oldu.

Seminerler, eğitimler ve Fas gezisiyle dolu bir yılı geride bıraktık

Değerli Dostlarım, 2009 yılı Tarihi Kentler Birliği için zorlu bir yıldır. Mart ayında yapılan yerel seçimlerin ardından meclis üyelerimizin yaklaşık yarısı yenilendi. Seçim telaşının ardından, yılın ancak ikinci yarısından sonra hızlanan faaliyetlerimiz, bir yandan bugüne kadar oluşturduğumuz birikimin sürekliliğini sağlamaya, bir yandan da yeni aramıza katılan üyelerimizin dinamizmini harekete geçirmeye yönelik gelişti. Seminer ve buluşmalarımızın konuları, çağın gereklerine uygun yeni ihtiyaçlar göz önüne alınarak belirlendi; kentsel gelişmede yol haritalarından uluslararası bir sempozyuma, alan yönetiminden kültürel turizme uzanan bir çeşitlilik gösterdi. Yılın son aylarında, üye belediyelerimizin koruma alanında çalışan genç kadrolarını eğitmek ve geliştirmek, Türkiye’de koruma çalışmalarının niteliğini yükseltmek amacıyla ÇEKÜL Akademi tarafından düzenlenen eğitimlerin pilot çalışmaları da tamamlandı.

Her yılın en önemli etkinlikleri arasında yer alan ve artık bir geleneğe dönüşen yurtdışı gezimiz de,

Onuncu kuruluş yılımızı kutlayacağımız 2010 yılının programının ayrıntıları üzerinde çalışmalarımız sürüyor. Şimdilik şu kadarını söylemekle yetinelim: 19-21 Şubat tarihlerinde Antakya’da “Yerel Kesimlerin Kültürel Miras Öncelikli Buluşması” başlıklı bir semineri, düzenliyoruz. 1-3 Ekim tarihlerinde ise Kayseri’de TKB’nin 10. yılını kutlayacağımız önemli bir buluşma gerçekleştireceğiz. Avrupa Konseyi Yerel Yönetimler Meclisi yıllık toplantısının yanı sıra, Avrupa Tarihi Kentler Birliği ile ortak, tarihi kentlerin bütüncül yönetiminde yerel halkla ilişkileri mercek altına alan uluslararası bir toplantı yapacağız.

2010 yılında tüm Tarihi Kentler Birliği camiasına sağlıklı, huzurlu ve başarılı bir yıl dilerim.

Saygılarımla...

Yılın son ayları hareketliydi yine... Kasım ayında Burdur, Aralık ayında da Side'deydi TKB üyeleri... Hemen ardından da, batılı gezginlerin gözde destinasyonlarından Fas'a doğru yola çıkıldı. Somut ve somut olmayan tarihi varlıklarını koruma başarısıyla ilgi çeken Kuzey Afrika'nın egzotik kentleri Marakeş, Kazablanka, Rabat ve Fes, konuklarına ufuk açıcı ve düşündürücü deneyimler sundular.

Son dönemde dikkat çeken gelişmelerden biri de, yalnızca dokuz eserle temsil edildiği Dünya Miras Listesi'nde Türkiye'nin varlığını artırmak amacıyla sürdürülen çabalar. Kentler, sahip oldukları zenginliklerle Dünya Listesi'nde yer alma yarışını giderek daha fazla ciddiye alıyorlar. Bu süreçte "alan yönetim planı" önem kazanıyor. Kasım ayında **Burdur Semineri**'nde ülkemiz için henüz yeni bir

Yılın son ayında TKB'nin geleneksel yurtdışı gezisi de gerçekleştirildi ve 220 kişilik bir katılımcı grubu, **Fas Gezisi**'nde dört renkli kenti gezme ve inceleme fırsatı buldu. Tarihi kentlerin, insan manzaraları ve yaşam biçimleriyle adeta dondurulduğu Fas'ta, TKB üyeleri bir ülkenin kültürel mirasını en saf haliyle deneyimleme şansı yakaladı. TKB Danışma Kurulu üyesi **Mithat Kırayoğlu**'nun gezi izlenimleri, Fas ziyaretçilerinin duygularına tercüman oluyor.

İlk kez bu sayıda başlattığımız bir uygulamayı da bundan böyle sürdürmeyi istiyoruz. TKB'nin, üye belediyelerin koruma amaçlı çalışmalarına "**200 Ortak 200 Eser**" başlığı altında proje desteği veren uygulamasından kaynak sağlayarak tamamlanmış eserleri tanıtmayı planlıyoruz. Yozgat'ta restorasyonu tamamlanarak kültür merkezine dönüştürülen **Hayri İnal Konağı** bu sayının konusu.

2009 yılını uğurlarken...

yaklaşım olan alan yönetimi bütçe altına alındı ve katılımcıların yoğun ilgisiyle karşılandı. Dergimizin bu sayısının ilk bölümü Burdur Semineri'ne ayrıldı.

Geçmişten Geleceğe Yerel Kimlik dergisinin bu sayısının bir başka konusu, kültür turizminin ele alındığı **Side Semineri**. "Tarihi Kentlerde Kültürel Turizm Öncelikli Gelişme" başlıklı seminerde ilgi çekici bir sunum yapan **Dr. Yusuf Örnek**'in köy turizmiyle ilgili yazısı da kültür turizmine yepyeni bir bakış açısı kazandırıyor. TKB üyeleri Side'de ayrıca, yıllardır denizini, kumunu, güneşini ve arkeolojik mirasını kemiren açgözlü bir turizmin kışkacında tükenişe doğru sürüklenen bir kıyı kentinin, turizmi bir amaç olmaktan çıkarıp kent yararına bir araca dönüştürme çabasına tanık oldular.

20. sayıya özgü yeniliklerden biri de, dergiye eşlik eden bir özel haber bülteni... Koruma alanında çalışan yerel yönetim birimlerinin ihtiyaçlarını hedef alan eğitim programlarıyla, Aralık ayında faaliyete geçen **ÇEKÜL Akademi**'nin pilot eğitimlerini tanıtıyoruz. En başından beri özellikle genç kadroların büyük ilgisini çeken eğitimlerin 2010 yılında da devam etmesi planlanıyor.

2010 yılının dünyamıza, ülkemize ve korumaya gönül vermiş tüm dostlarımıza esenlikler getirmesi dileğiyle...

seminer

TARİHİ KENTLER BİRLİĞİ BURDUR SEMİNERİ

13 Kasım 2009

Açılış Konuşmaları

Sebahattin Akkaya, Burdur Belediye Başkanı
Prof. Dr. Metin Sözen, TKB Dan. Kurulu Bşk.,
ÇEKÜL Vakfı Bşk.

İbrahim Özçimen, Burdur Valisi

Belgesel gösterimi: “Geçmişten Günümüze
Kültür Varlıklarımız”

Sergi: “Tarihte Fotoğraflarla Burdur” sergisi

14 Kasım 2009

Sergi: Burdur Gölü ve Kuşları

Panel: “Koruma Alanlarının Planlanmasında
Yerel Yönetimlerin Rolü ve Sorumluluğu”

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Havva Işık, Akdeniz
Ün. Fen Ed. Fak. Arkeoloji Böl. Öğr. üyesi,
Patara Kazısı Bşk.

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Yelda Uçkan, Anadolu Ün. Fen Ed.
Fak. Sanat Tarihi Böl. Öğr. üyesi, Olimpos
Kazısı Bşk.

Yrd. Doç. Dr. Erkan Uçkan, y. mimar, Tepebaşı
Belediye Danışmanı, ÇEKÜL Vakfı YDK üyesi:
“Olimpos ve Çevresi Alan Yönetimi Çalışmaları”

Özcan Topsele, mimar, ÇEKÜL Vakfı YDK üyesi:
“Selimiye Külliyesi Alan Yönetim Planı
Aşamaları”

Genel Değerlendirme:

Mehmet Gürkan, İstanbul 2010 Avrupa Kültür
Başkenti Ajansı Gnl. Sek., Kültür ve Turizm
Bak. Kültür Varlıkları ve Müzeler Gnl. Md. Daire
Bşk.

Kent Gezisi: Baki Bey Konağı, Taş Oda, Ulu
Cami ve Kentsel Sit Alanı, Arkeoloji Müzesi,
Kavaklı Rum Kilisesi, Piribaşlar Evi, Mısırlılar
Evi, Tarihi Hükümet Caddesi ve Sanat Evi
Sergisi

15 Kasım 2009

Gezi: İnsuyu Mağarası, Sagalassos Antik Kenti

seminer

Burdur Semineri'nin gündemi: Alan Yönetimi

Coğrafi özellikleriyle Göller Bölgesi, geleneksel yaşam kültürüyle Teke Yöresi olarak da anılan Burdur, Toros Dağları'nın kuzeye bakan yamaçlarına sırtını dayamış, Akdeniz'in gelişmekte olan kentlerinden birisidir. Bu küçük kent, sınırları içinde barındırdığı Sagalassos, Kibyra, Kremna, Bubon gibi dünyaca bilinen antik kentleriyle de ilgiyi hak etmektedir. Sagalassos kazılarında çıkarılan Hadrian ve Marcus heykelleri ödüllü Burdur Arkeoloji Müzesi'ndeki en çarpıcı eserler arasında yer alır. Bölgenin arkeolojik zenginliğini gözler önüne seren müzenin önemi 2008 yılında, Avrupa'da her yıl European Museum Forum (EMYA) tarafından verilen "Yılın Müzesi" ödülüyle de tescillenmiştir.

Arkeolojik varlıklarıyla dikkat çeken Burdur'da Tarihi Kentler Birliği, 13-15 Kasım tarihlerinde yapılan semineriyle, Türkiye için yeni bir kavram olan "**Alan Yönetimi**"ni gündeme getirdi. Burdur Semineri'nde, sit alanları ve ören yerlerinin, kamu

kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütlerinin koordinasyonunda sürdürülebilir bir yönetim anlayışıyla korunmasını hedef alan bu kavramın, TKB üyelerinin çalışmalarına yansması hedeflendi. Seminer, Burdur Belediyesi'nin ev sahipliğinde, Burdur Valiliği'nin destekleriyle yapıldı.

13 Kasım Cuma günü Burdur Belediyesi Konferans ve Sergi Merkezi'nde, **Burdur Belediye Başkanı Sebahattin Akkaya, TKB Danışma Kurulu ve ÇEKÜL Vakfı Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen** ile **Burdur Valisi Ibrahim Özçimen**'in açılış konuşmalarıyla başlayan seminer programı, Teke yöresi halk oyunlarını sergileyen Yarenler grubunun gösterisiyle renklendi.

Burdur Belediye Başkanı Sebahattin Akkaya, TKB'yi kuruluşundan bu yana desteklediklerini vurgulayarak, kentteki kültürel mirası koruma çalışmaları hakkında bilgi verdi: "İlk defa bu denli geniş bir organizasyona tanıklık eden Burdur,

TKB'nin Bursa'daki kuruluş toplantısına katılan 54 belediyeden biridir. O günden bu yana tarihi dokuyu korumaya özen gösterdik. Neolitik dönemden günümüze kadar birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan bu topraklarda, Selçuklu ve Osmanlı döneminin sivil mimarlık eserleri, Burdur'un zengin tarihi birikimini gözler önüne seriyor. Batı Anadolu'nun ilk yerleşim yeri olan Hacılar, 9 bin yıl önceki insan uygarlığının varlığına işaret ediyor. Ağlasun'daki Sagalassos antik kenti ve Gölhisar'daki Kibyra antik kentlerinden çıkartılan kültür varlıkları ve Kemer Elmacı'taki fosil kazıları heyecanımızı artırıyor. Sagalassos'tan çıkarılan Hadrian ve Marcus heykelleri, Kibyra'da bulunan Medusa başı mozaik süslemesi dünya arkeoloji çevrelerinde yankı uyandırıyor.

"Tarihi evlerimiz de, her şeye rağmen yıllara meydan okuyor. Tek yapı ölçeğinde, Piribaşlar Evi'ni satın aldık, konağı çevresiyle birlikte, kültür ve sanat merkezine dönüştürüyoruz. Sokak sağlıklılaştırma ve cephe uygulamalarıyla 86 yapıyı aslına uygun biçimde onardık. Önümüzdeki yıl 57 yapının daha yüzünü güldürmeyi planlıyoruz. Uzun Çarşı caddesinde sokak sağlıklılaştırma proje çalışmalarını tamamladık. 200 yıllık Sadrazam Derviş Mehmet Paşa Kütüphanesi restorasyonuna önümüzdeki yıl başlıyoruz.

"Tarihi Kentler Birliğinin Burdur Semineri'ndeki konu başlığı için yoremizin canlı bir laboratuvar olduğunu düşünüyorum. Burdur kentsel sit alanı, Sagalassos ve Kremna gibi arkeolojik sit alanları, Burdur ve Salda Gölleri ile İnsuyu Mağarası gibi doğal sit alanları, tümü korunmaya değer ve planlama açısından önemli alanlar. Yerel yönetimlere daha çok yetki verilerek, koruma alanlarının planlamasında etkin rol almalarının gerektiğini düşünüyorum."

Prof. Dr. Metin Sözen ise TKB'nin, az zamanda çok işler yaptığını, bunun en güçlü göstergesinin de toplantılara katılımın yoğunluğu olduğunu söyledi. Yerel politikalar olmadan genel politikaların üretilemeyeceğine dikkat çeken Sözen, yerelde herkesin değerli olduğunu ve bu konuya dikkat edilmesi gerektiğini söyledi. Sözen, "Burdur'dayız; çünkü toprağın altında ve üstündeki kültürlerin izlerini, üniversitelerle, kaymakamlıklarla, valiliklerle kurulacak beraberlikle nasıl planlamamız gerektiğini, alan yönetimini nasıl yapmamız gerektiğini konuşacağız. Seçilerek iş başına gelen belediye başkanlarına planlama sürecinde çok iş düşüyor. Altındağ'ın, Gaziantep'in, Muğla'nın, Urfa'nın başkanları karşımda oturuyor. Onların

Sebahattin Akkaya:
Yerel yönetimler, koruma alanlarında aktif rol oynamalı.

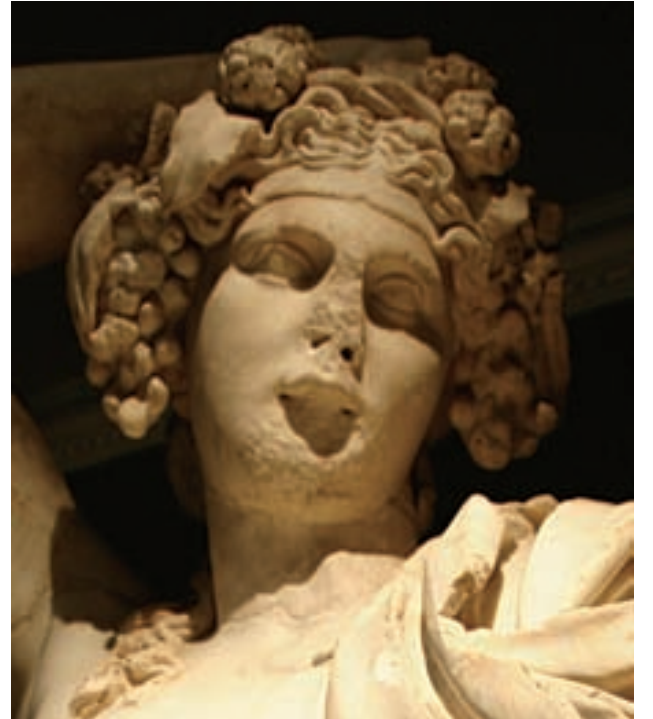
Metin Sözen:
Alan Yönetimi konusunda örnek çalışmalar yapılacağını umuyorum.

İbrahim Özçimen:
Burdur Arkeoloji Müzesi'nin kazandığı ödülle gurur duyuyoruz.

gösterdiği çaba ve başarı ortadadır. Burdur Semineri'nin ardından, alan yönetimi konusunda da örnek çalışmalar yapılacağını umuyorum," dedi.

Vali İbrahim Özçimen de bir konuşma yaparak, Burdur'daki antik kentlere ve buradan çıkan eserlere dikkat çekerek, Burdur Arkeoloji Müzesi'nin önemine değindi.

PANEL: “Koruma Alanlarının Planlanmasında Yerel Yönetimlerin Rolü ve Sorumluluğu”

Burdur Semineri'nin ikinci günü, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Konferans ve Sergi Salonu'nda, **Rektör Prof. Gökay Yıldız**'in açılış konuşmasıyla başladı. MAKÜ'nün kente katkılarının önemini vurgulayan Yıldız, Burdur için üstlerine düşen her türlü gönüllü desteği vermeye hazır olduklarını belirtti. Prof. Yıldız ayrıca, üniversiteye adını veren Mehmet Akif Ersoy ile ilgili bilgi bankası çalışmalarının başladığına, MAKÜ'nün ünlü şair hakkında bir referans noktası olacağına dikkat çekti.

Ardından, Akdeniz Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyesi, Patara kazısı başkanı **Prof. Dr. Havva Işık**'in oturum başkanlığını yaptığı panele geçildi. Prof. Dr. Işık oturumu açarken, 1983 yılında UNESCO Dünya Mirası Sözleşmesi'ne Türkiye'nin de imza attığını, bu konuda yerel yönetimlerin sorumluluğunun da büyük olduğunu hatırlattı. 2008 yılı rakamlarına göre 878.679 arkeolojik sit alanımızın olduğunu, bu nedenle alan yönetimi konusunun ciddiyle ele alınması gerektiğini vurguladı. Paneli dinleyen belediye başkanlarına “Bu toplantı alan yönetimi konusunda ufuk açıcı olacaktır,” diyerek sözü panelistlere bıraktı.

Anadolu Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü öğretim üyesi ve Olimpos kazısı başkanı **Prof. Dr. Yelda Uçkan** ile yüksek mimar, Tepebaşı Belediyesi danışmanı, ÇEKÜL Vakfı YDK üyesi **Yrd. Doç. Dr. Erkan Uçkan** “*Olimpos ve Çevresi Alan Yönetimi Çalışmaları*” hakkında bilgi verdiler. ÇEKÜL Vakfı YDK üyesi ve Edirne Alan Yönetimi eski başkanı yüksek mimar **Özcan Topsel** ise “*Selimiye Külliyesi Alan Yönetim Planı Aşamaları*” örneğinden yola çıkarak deneyimlerini paylaştı.

Olimpos ve çevresi alan yönetimi çalışmaları

Prof. Dr. Yelda Uçkan, Olimpos antik kentinin özelliklerine dikkat çektikten sonra şöyle devam etti: “Olimpos'daki çalışmalar, 1991-1992 yıllarında Antalya Müzesi Müdürlüğü'nde arkeolog olarak görevli Orhan Altun tarafından gerçekleştirilerek yayımlandı. 2002'de ise Anadolu Üniversitesi'nin yaptığı topografik çalışmaların ardından kazılar 2006'da başladı. İlk çalışmalar sırasında ortaya çıkan yoğun yapı varlığını bütüncül kavrayabilmek için, önce kent planını oluşturduk. Belge ve rölöve çalışmalarını eşzamanlı tamamladık. Bilgisayar ortamında üç boyutlu tarayıcıyla kentin içinde ve çevresindeki tüm değişiklikleri gözlemliyor, kaydediyoruz. Bu çalışmalara dayanarak alan yönetimi planını oluşturmaya karar verdik. Alan yönetim planı için öncelikle eldeki verileri saptayarak ayrıntılı çalışma raporları hazırlanmalı ve iyi bir altlık oluşturulmalı.”

Prof. Dr. Yelda Uçkan'dan sonra Yrd. Doç. Dr. **Erkan Uçkan** Olimpos'taki alan yönetimi

çalışmalarını anlatmayı sürdürdü: “Önceliğimiz, çalışmaların çevre ile bütünleşmesiydi. İlk kazı alanını koruma altına aldık. Muhtarlıklarla işbirliği yaparak özellikle kaçak yapılaşmayla mücadele ettik. Yerel turizm modeli oluşturmuş grupları ikna etmek, ağaç ev denen kaçak yapıları temizlemek için çok uğraştık. Valiliğe başvurarak, antik kenti tehdit eden, kapatılmış dere yatağının açılmasını sağladık.

“İkinci aşamada; Olimpos’taki birinci ve ikinci derece arkeolojik sit alanları ile üçüncü ve birinci derece doğal sit alanları için alan yönetim planı hazırlamaya giriştik. Alan başkanı, kazı başkanı, eşgüdüm ve denetleme kurulu, yönetim birimi, yönetim planı hazırlama ekibi oluşturulmalıydı. Yerel ölçekte Antalya Valiliği, Kumluca ve Kemer Kaymakamlıkları, köy muhtarlıkları ile Kültür ve Turizm, Çevre ve Orman, Ulaştırma, Tarım ve Köyişleri Bakanlıkları, DSİ Genel Müdürlüğü gibi kamu kurumlarının eşgüdüm halinde çalışması, yönetim planı içindeki görev alanlarını bilmeleri gerekiyordu. Yanı sıra meslek odaları, ÇEKÜL Vakfı ve yerel sivil toplum örgütleriyle işbirliği yapılmalıydı. Finans yönetimi için de ayrı bir birim kurulmalıydı. Tüm bunları göz önüne alan bir alan yönetim planı hazırladık, bakanlıktan onay bekliyoruz. Olimpos’un bilimsel, tarihsel ve estetik değerlerini içeren bir yönetim planı oluştururken; uluslararası standartları gözetken, zorunlu alt yapıları öngören, arkeolojik yapılar kadar doğal hayatı koruyan, ziyaretçiler için bir çekim merkezi oluştururken kontrollü bir turizmi hedefleyen bir yaklaşım benimsedik. Koruma planı ve alan yönetimi planı yerel halkın, meslek odalarının, kamu kurumlarının tümünün benimsemesiyle etkili olabilir.”

Selimiye Külliyesi alan yönetim planı aşamaları

Panelin üçüncü konuşmacısı, Edirne Alan Yönetimi eski başkanı yüksek mimar **Özcan Topsisel** de tecrübelerini paylaştı: “2006 yılında Selimiye Camisi UNESCO’nun Dünya Miras Aday Listesi’ne alındı. Listeye girebilmek için Edirne’de düzenlediğimiz toplantılardan ilkinde Edirne Valisi ile diğer kurum, kuruluş, STK temsilcilerini davet ettik. Daha sonraki çalışmalar belediye çatısı altında devam etti. Bakanlık, istediğimiz örnek yönetim planını bize sağlayamadı, çünkü henüz bu konuda çalışan bir belediye yoktu; biz de el yordamıyla çalışmalara başladık. Dünya Mirası Listesi’ne girmenin kazanımlarını tartıştığımızda, koruma sorumluluğumuzun daha da artacağını gördük.

Havva Işık:
Dünya Miras Sözleşmesi konusunda yerel yönetimlerin sorumluluğu var.

Yelda Uçkan:
Alan yönetimi için iyi bir altlık oluşturulmalı.

Erkan Uçkan:
Kurumlararası eşgüdümü sağlamak gerekiyor.

Özcan Topsisel:
Koruma alanının silueti çok önemli.

Mehmet Gürkan:
Alan başkanı belediye başkanına yardımcı olacak kişidir.

UNESCO’nun inceleme gezileri sonrasında, Türkiye’de belediyelerin sistemin en zayıf halkası olduğu ifade edildi, bu çok eleştirildi. Biz de planlı hareket etmeye öncelik verdik. Önce külliyeinin bulunduğu koruma alanı ve çevresinde düzenleme çalışmalarına başladık. Koruma alanındaki eserlerin silueti, UNESCO’nun dikkat ettiği maddelerin başında geliyordu. O dönemde bölge koruma kurulları henüz bu bilinçten uzaktı; koruma alanları sadece imar alanı olarak algılanıyordu. Selimiye Camisi’nin önündeki hanlar ve hamamlar, Rüstempaşa

Kervansarayı gibi pek çok eseri kent dokusu içinde düşünmeli ve bütüncül kararlar vermeliydik. Alan yönetimi planını bu doğrultuda hazırladık ve bakanlığın onayına sunduk. Alan başkanı atandı ve çalışmalar başladı. Selimiye Camisi'nin Dünya Mirası Listesi'ne girmesi için gerekli olan alan yönetimi planını hazırladık. Bu tecrübelerle dayanarak, en önemli konunun yönetimler arasındaki eşgüdümün sürekliliği olduğunu vurgulamak isterim.”

Genel Değerlendirme

Panel sunumlarının ardından söz alan 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı Genel Sekreter Yardımcısı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Daire Başkanı şehir plancısı **Mehmet Gürkan**, alan yönetimi kavramı ve yönetmeliği hakkında bilgi verdi: “Alan yönetimi kavramı 2004 yılında Türkiye'nin gündemine girmiştir. Bu kavramı çok basit bir örnekle açıklayabiliriz: Bir antik kentin çevresinde otopark ihtiyacı doğmuşsa, bunun nereye yapılacağı, kaç otobüs alacağı koruma amaçlı imar planının konusudur. Öte yandan, antik kenti kaç kişinin ziyaret edeceği, ziyaretçilerin nerelerden geleceği ve ne kadar kalacağı, bu alanın ziyaretçi kapasitesi gibi konular ise alan yönetim planı kapsamında değerlendirilir. Örneğin Efes'i gezenler, daha sonra Fethiye'ye mi, yoksa Selçuk'a mı yönlendirilmelidir? Bu bağlantıyı kuracak olan da alan yönetimi planıdır. UNESCO'nun Dünya Miras Listesi'ne girmek için on şartı yerine getirmek gerekiyor. Aday listesine girdikten sonra, alan yönetimi planı en önemli şartlardan biri. 1980'li yıllardan bu yana

ülkemizdeki 9 alan, yönetim planı hazırlanmadan Dünya Miras Listesi'ne girdi; İstanbul'daki tarihi yarımada gibi. Ancak alan yönetim planını oluşturamadığımız için UNESCO'dan, 'tehlike altındaki tarihi miras' anlamına gelen sarı kart görüyoruz. Kurumlar ve kişilerarası yetki karmaşası yüzünden alan yönetimi bir türlü yapılamıyor. Alan yönetiminde kurumların görevleri doğru planlanırsa yol almaya başlarız; görev alanlarının sınırları bakanlık tarafından belirleniyor. Kentsel sit alanları için, belediyeler ve bakanlık alan yönetimi planı yapmak zorunda. Çakışan noktalarda ise belediyeler bu planları yapmak zorunda kalıyor. Alan başkanları, belediye başkanlarının üstünde değil. Bu konu yanlış değerlendiriliyor. Alan başkanı, belediye başkanına yardımcı olacak kişidir. Alan yönetimi planları, beş yıllık dönemlerde gözden geçirilmeli ve güncellenmelidir. Bir konuya dikkat çekmek istiyorum: Plan ihale yöntemiyle hazırlanabilir, ama kendi ekibimizin hazır olması ve ihaleyi alan kişilere yakın durması gerekir. Öte yandan, koruma amaçlı imar planının mı, yoksa alan yönetimi planının mı öncelikli hazırlanması gerektiği sorusuna henüz cevap veremiyoruz. Ancak kentlerin yol haritası hazırlayarak, önceliklerini tespit etmesi önemli.”

Bir saate yakın süren soru-cevap bölümünün ardından ise ÇEKÜL Vakfı Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen ile TKB ve Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Mehmet Özhasseki değerlendirme konuşması yaptı.

Prof. Dr. Metin Sözen, alan yönetimi yasasının bilim adamlarıyla ve alanda çalışanlarla birlikte hazırlanmamasından dolayı uygulamadaki sürecin zorlu geçtiğini söyledi. TKB'nin temel hedefinin

yasa koyucuların yanında durarak yasaların içinin doldurulmasını sağlamak olduğunu altını çizdi. “Temel ve nitelikli insanları birbirine bağlayacak sistematiğe ihtiyacımız var,” diyen Sözen, TKB’nin on yıllık deneyimlerini bakanlıklarla paylaşmasının vaktinin geldiğini söyledi. Kent yöneticilerinin önce yol haritası hazırlayarak, başlangıç noktalarına karar vermelerinin önemli olduğunu vurguladı. Metin Sözen, “Bilim adamları ve mimarlarla birlikte ülkeye başka türlü bakmanın yollarını bulmamız gerekiyor,” diyerek sözlerini bitirdi.

Mehmet Özhaseki ise Tarihi Kentler Birliği’ni kuranlara teşekkür ederek sözlerine başladı. Birliğe katıldıktan sonra belediye başkanlarının bakış açılarının değiştiğini söyleyerek, “15 yıl belediye başkanlığı yapıp da bu işin ruhunu anlayamayan arkadaşlarımız var,” diyerek koruma bilincine sahip olmayan yöneticilere sitemde bulundu. “Kentlerdeki tarihi dokunun çıkarıldığını düşünün! Geriye ne kalır?” diyerek, TKB üyelerinin sorumluluklarını daima hatırlamaları gerektiğini vurguladı.

Burdur Konakları, İnsuyu Mağarası ve Sagalassos gezileri

Seminerin ardından yapılan gezide öncelikle Burdur’un sivil mimari örnekleri ziyaret edildi.

Restore edilen Baki Bey Konağı, Taş Oda, Piribaşlar Evi ve Mısırlılar Evi, TKB üyeleri tarafından dikkatle incelendi. Burdur Belediye Başkan Yardımcısı Hasan Duygulu, katılımcılara eşlik ederek Ulu Cami ve Kentsel Sit Alanı hakkında bilgiler verdi. Ardından Arkeoloji Müzesi, Kavaklı Rum Kilisesi ve Tarihi Hükümet Caddesi gezildi. Dört saat süren Burdur kent gezisi, soğuk havaya rağmen yararlı bir paylaşım fırsatı sağladı. Seminer nedeniyle Ulu Cami mevkiine kurulan yöre pazarı ziyaretçilere kentin geleneksel yaşam kültürü ile ilgili ipuçları verdi. Teke yöresine ait küçük müzik aleti sipsinin sesi eşliğinde pazarı gezen katılımcılar, kuru üzüm, bal ve polen, ceviz, Burdur Alaca dokumaları gibi yöreye ait ürünleri görme fırsatı yakaladı. Özellikle gülyağı yapımı için kullanılan bakır imbik dikkat çekti.

Burdur’a 33 km. uzaklıktaki antik Anadolu uygarlığı Psidya’nın başkenti Sagalassos gezisi ise TKB’nin gündeme getirdiği alan yönetimi konusunda verilen bilgilerin, yerinde pekiştirilmesi için önemliydi. Arkeoloji Müzesi Müdürü Ali Ekinci’nin eşlik ettiği Sagalassos gezisi sırasında, belediye başkanları bilim adamları ve araştırmacılarla, alanda da bilgi paylaşımını sürdürme olanağı buldu.

Cemal Akın

Tekin Bayram

**Mustafa
Büyükyapıcı**

Alan yönetimi seminer katılımcılarının ilgisini çekti

Burdur Semineri'ne katılan TKB üyesi belediye başkanları alan yönetimi kavramıyla tanıştılar. Bu konudaki görüşlerini Geçmişten Geleceğe Yerel Kimlik dergisiyle şöyle paylaştılar:

Cemal Akın
Bartın Belediye Başkanı

Belediye başkanı olarak ilk dönemim, bu da katıldığım üçüncü TKB toplantısı. TKB çok önem arz ediyor. Tarihimizi korumakla ilgili bilgiler alıyoruz. Burdur semineri de çok iyi geçti. Alan yönetimini hayata geçirebilirsek hem turizm anlamında hem de tarihimiz için, ülkemize de milletimize de çok faydalı olacak.

Tekin Bayram
Yalvaç Belediye Başkanı

Ben TKB'nin kurucularındanım. Bugün Türkiye gerçekten değişiyorsa, kentler ilerliyorsa bunda TKB'nin çok büyük payı vardır. Bu seminerlerde ele

alınan konular kadar uygulamaları yerinde görmek de belediye başkanlarını heyecanlandırır. Birbirlerinden esinlenir, gördükleri olumlu uygulamaları kentlerine taşımak isterler. Tabii bunda değerli hocam Metin Sözen'in çok büyük emeği bulunuyor... Hep şunu söylerim: Devlet kültürü korumaya çalışıldığında problemler ortaya çıkıyor. Çünkü kültür yaşayan halkındır; yerel yönetimlerin, halkı temsil ediyorlarsa eğer, bu konuda kesinlikle aktif olmaları gerekir. İşte TKB bunu sağladı... Alan yönetimi konusuna çok yabancı değildim. Sivil, kamu ve yerelin bir araya gelmesi, bu çalışmalara kaynak sağlaması gerektiğini Burdur'daki seminerde bir kez daha anladık. Böylece hem zaman ve para israf edilmez hem de yanlış uygulamalar önlenir. Burdur'da önemli bir adım attık.

Mustafa Büyükyapıcı, Karacasu Belediye Başkanı

Karacasu'nun TKB'ye üye olmasında, Karacasu Eğitim ve Geliştirme Vakfı olarak ön ayak olmuştuk. Önceki belediye başkanımız büyük ilgi göstermişti, ben de seçildiğimden beri özenle, hiçbir toplantıyı kaçırmadan devam ediyorum. Burada insanları tanıyoruz, kentlerimizdeki değerleri görüp doğru değerlendirme şansı elde ediyoruz... Alan yönetimi konusunda yeterli bilgim yoktu. Anlatılanlar ışık tuttu, ancak henüz bu konuda berrak bir görüş olmadığını gördüm. Seminer yine de verimli geçti... Burdur'u gezdikçe tarihi değerini anladım. Özellikle yapılardaki atıklar dikkatimi çekti. Burada yandan çıkımların üzerine bindirilmiş, hayat dediğimiz satıh onların üzerinde taşınıyor. Bence çok sakıncalı bir yapı ama demek ki bu yörenin özelliği bu... Yapılar büyük bir titizlikle restore edilmiş ama boyalar iyi yapılmamış, açıkçası bu beni üzdü.

Başak Kamacı
Didim Belediyesi Sanat Tarihçisi, Meandros Projesi Koordinatörü, Didim ÇEKÜL İletişim Sorumlusu

Bu seminerlerde inanılmaz bir deneyim paylaşımı yaşanıyor. Uzmanların anlattıkları, katılımcıların deneyimleriyle ortak çözüm yolları oluşuyor. Alan yönetimi benim çalışma alanımla çok ilgili. Biz de arkeolojik sit alanına sahibiz; Apollon tapınağımızın etrafında eski bir yerleşim var. Dolayısıyla çok problemlidir; sit alanıyla gündelik yaşamın iç içe geçtiği bir yer. Alan yönetimi modelini araştırıyor, uygulayabilir miyiz diyorduk. Bugün anlatılan Olympos'la ortak problemlerimiz olduğunu gördük. Her yerde benzer sorunlar yaşanıyor, dolayısıyla ortak çözümler gerekiyor. Bu açıdan seminer önemliydi... Burdur küçük bir kent fakat diğer kentlerde karşılaştığımız

sorun burada da var: Tarihi bir yapının yanındaki betonarme binalar, tarihi dokuyu bozuyor. Çirkin bir kent mimarisi ortaya çıkıyor; bu da üzücü...

Cahit Tolunay
Mimar, ÇEKÜL Vakfı Elmalı Temsilcisi

TKB seminerleri, belediye başkanlarının ve diğer katılımcılarının ufkunu açıyor. Bugün çok önemli olan bir konuya, yerel yönetimlerin alan yönetimine katkısına değinildi. Başkanlar, alan yönetimindeki yerlerini, güçlerini, yetkilerini bilmiyorlardı ama burada biraz anladılar. Olimpos çok iyi bir örnekti. Orada iki muhtarın yapabildikleri göz önüne alınırsa, belediye başkanları çok daha fazlasını yapabilir. Yerel yöneticiler, güçlerini oy kadar, yasalar ve yönetmeliklerden de aldıklarını görmeliler. Anne tarafından bir Burdurlu olarak 1980'li yıllarda Taş Oda'yı, Burdur Müzesi'ni yaptım. Burdur son 3-4 yılda çok değişti. Bucak ilçesi Burdur'u geçecek diyorduk ama yanıldık. Dün gece gezerken insanların, öğrencilerin sokakta olduğunu gördük. Yeşil, aydınlık bir Burdur gördük. Halk da işin içinde ve sanıyorum zamanla daha da çok atılım yapacak.

Müge Savrum,
İstanbul 4 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını
Koruma Kurulu Raportörü

İstanbul Üniversitesi'nde Prehistorya ve Arkeoloji bölümünde doktora öğrencisiyim. İlk kez bir TKB seminerine katıldım. Bu seminerde planlama ve korumada yerel yönetimlerin ne kadar önemli olduğunu; ancak yerelden ülke geneline gidilebileceğini, ülke genelinden de uluslararası boyuta ulaşılabilirliğini gördüm. Kendi adıma çok büyük bir şans ve gururdu... Alan yönetimi çok yeni bir olgu. Yerel yöneticileri, kamu kurumlarında çalışanları çok iyi bilgilendirmek gerekiyor. Çünkü alan yönetimi olmayan bir yeri UNESCO'nun listesi için aday olarak bile sunamıyorsunuz. Ayrıca ören yerlerinin sistemli bir şekilde işliyor olmasını sağlamak anlamında da önem taşıyor. Burdur daha önce sadece geçiş yolu olarak kullandığım bir kentti, hiç konaklamamıştım. Çok sevdim; sade, özgün kültürünü henüz yitirmemiş bir kent. Bizi çok iyi ağırladılar.

Fevziye Kökdil,
Tarsus Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürü

Seminerlerde bilgilerimize her seferinde farklı şeyler ekleniyor; uygulamaları görüyoruz, deneyimleri paylaşıyoruz... Alan yönetimi bildiğimiz ama pek

Başak Kamacı

Cahit Tolunay

Müge Savrum

Fevziye Kökdil

dile getirmediğimiz bir konuydu. Ben Tarsus'a gider gitmez başkanımızla bu konuyu konuşmak için notlarımı aldım. Tarsus'ta burada konuşulan haliyle bir alan yönetimi yok. İşlerin, program dâhilinde bir çatı altında toplanması daha doğru olacaktır diye düşünüyorum. Tarsus'ta çok tarihi değerlerimiz var ama maalesef hepsini günışığına çıkarmış, kullanılabilir hale getirmiş değiliz. Belediyenin çabası, valiliğin desteği var ama sivil toplum örgütlerinin ve halkın katılımı artarsa her şey çok daha iyi olacak.

Burdur fark ediliyor

HASAN DUYGULU

Burdur Belediye Başkan Yardımcısı

Batı Akdeniz yöresinin şirin yöresi Burdur, neolitik dönemden günümüze zengin bir tarihi ve kültürel mirası bağrında taşır. Doğal güzellikleri, korunagelen gölleri ve mağarasının yanında kentin kültürel zenginliği de öne çıkar. Tek yapı ölçeğinde Kültür Bakanlığı'nca onarılan konaklarla sınırlı kalan koruma çabaları 1992 tarihinde alınan kentsel sit kararı ile genişlemiştir. Belediyeyi harekete geçiren ilk heyecanın fitilini ateşleyen, hocaların hocası Prof. Dr. Metin Sözen oldu. Geçtiğimiz yıllarda aramızdan ayrılan Prof. Dr. Raci Bademli'nin çabalarıyla başlayan tarihi kent dokusu çalışmaları, Ulu Cami çevresindeki 36 yapının aslına uygun onarımıyla ivme kazandı. Bir dönem durgunlaşan koruma çabaları, son yıllarda giderek artan bir hızla hedefe yol alıyor. Kentsel sit alanında dört sokakta 45 yapı özgün konuma getiriliyor.

Uzunçarşı caddesinde 57 yapı, sokak sağlıklılaştırma uygulamasına hazırlanıyor. Öte yandan tarihi Hükümet caddesinde başlatılan Sokak Sağlıklılaştırma Proje Uygulaması bugün tamamlanma aşamasına geliyor. Kültür Bakanlığı

desteğiyle yürütülen tescilli yapı onarımları önümüzdeki yıl bitiyor. Belediye uzun yıllardır terk edilmiş Piribaşlar Evini, kültür ve sanat evi yapmak üzere çevresiyle birlikte bir konak olarak restore ediyor. Yetmiyor! Sadrazam Derviş Mehmet Paşa Kütüphanesini onarım programına alıyor. Hoca Bali Hamamı ve Şeyh Sinan Camii bir kültür meydanı oluşturuyor.

Kuşkusuz bu çabalar için, belediye öz kaynaklarından önemli miktarda para harcıyor. Emlak vergilerinden İl Özel İdaresine ayrılan paylardan yararlanıyor. Önümüzdeki yıl bir sivil

yapıyı da kurtarma planına alıyor. Tarihi Şehir Kulübü, üç tarihi hamam, dört ayaklı türbe de Vakıflar Genel Müdürlüğü'yle ortak programda yer alıyor. Şadırvanlar, çeşmeler belediyenin önemli odak koruma noktaları oluyor.

Artık, Burdur fark ediliyor. Tarihi Kentler Birliği Burdur Semineri'nde bir araya gelenler hep aynı şeyi söylüyor. Dar ve sınırlı olanaklarıyla yüreğini konuklarına açan Burdur Belediyesi, arkasına Valiliği yanına Üniversitesini alıyor. Başarı Belediye Başkanı'ndan en küçük çalışanına tüm kentin

oluyor. Organizasyon, iyi bir planlama, zaman ve mekân seçimi, program uygulamasıyla ekibin büyük uyumuyla başarıya ulaşıyor. Genç öğrenciler ilk kez katıldıkları bu organizasyonda yıldızlaşıyor.

Burdur kültür kenti olmayı hak ediyor. Kültürel zenginliğini sadece yapılarla değil, zanaatıyla, folkloruyla gösteriyor. Yıllardır kapalı olan kapılar açılmaya, ışıklar yanmaya, kültürel gelenekler yaşanmaya başlıyor. Burdur'da yaşayanlar kültürel kimliğine sahip çıkıyor. Ama daha önemlisi Burdur, ülkemizde fark ediliyor.

seminer

TARİHİ KENTLER BİRLİĞİ SİDE SEMİNERİ

11 Aralık 2009

Açılış Konuşmaları

Abdülkadir Uçar, Side Belediye Başkanı

Alâaddin Yüksel, Antalya Valisi

12 Aralık 2009

Abdülkadir Uçar, Side Belediye Başkanı:

“Neredeyiz?”

Panel: “Tarihi Kentlerde Kültürel Turizm Öncelikli Gelişme”

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu,
İst. Ün. Ed. Fak. Arkeoloji Böl. Klasik Arkeoloji
Anabilim Dalı, TKB Danışma Kurulu üyesi

Konuşmacılar:

Dr. Yusuf Örnek, ÇEKÜL YDK üyesi: *“Türkiye’de
Kültür Turizmi ve Köylerin Yaşamasındaki Yeri”*

Doç. Dr. Feriştah Soykal Alanyalı, Anadolu Ün.
Fen Ed. Fak. Arkeoloji Bölümü, Side Antik Kent
Kazısı: *“Arkeoloji ve Turizm İlişkisinin Dünü,
Bugünü ve Geleceği”*

Doç. Dr. Hüseyin Alanyalı, Anadolu Ün. Fen Ed.
Fak. Arkeoloji Bölümü, Side Antik Kent Kazı
Başkanı: *“Antik Çağdan İtibaren Süreklilik
Gösteren Yerleşim Yerlerinde Bilimsel
Araştırmalar ve Kültür Turizmi Anlayışı”*

Remzi Buharalı, Devlet Opera ve Balesi eski
Genel Müdürü, Side Uluslararası Kültür ve
Sanat Festivali Sanat Yönetmeni: *“Kültür
Turizminde Festivallerin Önemi”*

Genel Değerlendirme

Kent Gezisi: Side Müzesi, Antik Tiyatro, Antik
Liman, Apollon Tapınağı

13 Aralık 2009

Fas gezisi

Turunç kokuları arasında kültür turizmi konuşuldu

Antik dilde nar anlamına gelen Side, tarihi Hititlere kadar uzanan, M.Ö. 3. yüzyıla kadar kendine özgü bir dilin konuşulduğu, antik limanı ile gezginleri büyüleyen bir Batı Akdeniz kıyı kenti... Anadolu coğrafyasında bereketin simgesi nar meyvesiyle özdeşleşmiş olsa da, turunç ağaçlarının meyve verdiği bir mevsimde kent sokaklarında dolaşmak başka bir ayrıcalık... Kıyıya vuran yüksek dalgaların sesi eşliğinde Apollon ve Athena tapınaklarının görkemini seyredebilmek... Antik tiyatrunun basamaklarındaki su birikintilerinde puslu gökyüzünün yansımalarına dalmak... Yaz aylarının kum-deniz-güneş turistlerinin dolanmadığı sakin sokaklarında, kendisiyle baş başa kalan kentin havasını solumak, tarihine, doğasına kulak vermek...

Tarihi Kentler Birliği'nin yılın son semineri, işte tüm bu duyguları yaşayabildiğimiz bir mevsimde, yerli yabancı turistlerin gözdesi Antalya'nın tarihle yoğrulmuş kenti Side'de yapıldı. Özellikle son

yıllarda turizmin epeyce örselediği bu güzel yarımadada "kültür turizmi" konuşuldu. 11-13 Aralık tarihlerinde yapılan seminer açılış konuşmalarıyla başladı.

Seminer'in ilk konuşmacısı ev sahibi **Side Belediye Başkanı Abdülkadir Uçar**'dı: "Sahip olduğumuz güzellikleri en iyi şekilde nasıl daha iyi koruyabiliriz diye düşündük ve birçok planlama yaptık. Ancak turizm açısından Side'nin ne kadar sıkıntı çektiğini çoğunuz biliyorsunuz. Burdur Semineri'nde de gördüm ki TKB, daha fazla belediyeye ulaşmayı başarmış. Biz de TKB'ye üye olduktan sonra değerlerimizi korumak için planlama yapmaya başladık. Kültür öncelikli turizm planlaması için çalışmalar yürütüyoruz. Kültür turizmi konulu seminerin kentimizde yapılması, yerelde yapacağımız çalışmalara yardımcı olacaktır."

TKB Encümen üyesi ve Beşiktaş Belediye Başkanı İsmail Ünal da bir konuşma yaparak, nüfusu azalan köylere dikkat çekti: "TKB toplantılarında

hep Anadolu konuşulur, tarih konuşulur, siyaset konuşulmaz. Bu nedenle TKB herkesi bir araya getiren önemli bir birliktir. Belediye başkanları, valiler, özel sektör, sivil toplum örgütleri bu toplantılarda bir araya gelir. Ben de bu coğrafyanın çocuğuyum. Akseki'nin Süleymaniye köyünde doğdum; ilkokulu orada okudum. TKB'nin ve ÇEKÜL'ün, Metin Sözen'in desteğiyle, köyümde minaresi yok olmaya yüz tutmuş tarihi ahşap bir camiyi restore ettirdik. Toroslar'da yok olmak üzere olan pek çok köyümüz var. Köylerimizin değerlerini yaşatmak için TKB üyelerinin de elinden geleni yapacağına inanıyorum. Bu yörenin bir evladı olarak, yaşanan sorunları da yakından biliyorum. Dolayısıyla ben de kendimi ev sahibi olarak hissediyorum.”

Antalya Vali Yardımcısı Yıldırım Uçar ise “Turizm konuşulacaksa burası tam yeri,” diyerek sözlerine başladı. Antalya Valiliği olarak ilçe ve beldelere destek olmaya çalıştıklarını söyleyerek, Antalya'nın zengin değerleri olduğunun altına çizdi. Uçar, TKB'nin yörede yapacağı çalışmalara destek vermeye hazır olduklarını ifade etti.

Açılış konuşmalarının ardından **Belediye Danışmanı ve ÇEKÜL Side Temsilcisi Savaş Güvezne**'nin “Kalymerhaba” isimli belgesel filmi konuklara gösterildi. Belgeselde, tarihi binyıllara dayanan ve Likya, Psidia, Pamfilya gibi antik uygarlıkların ardından Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı

Abdülkadir Uçar:
TKB'ye üye
olduktan sonra
planlama
yapmaya
başladık.

İsmail Ünal:
Bu toplantılarda
Anadolu
konuşulur,
siyaset
konuşulmaz.

Yıldırım Uçar:
Turizm
konuşulacaksa
burası
tam yeri.

dönemlerinin izlerini taşıyan, 20. yüzyıl başlarında Girit göçmenlerinin yerleşmesi sonucu bugünkü kültürel dokusuna kavuşan, Akdeniz'in liman kenti Side'nin özgün kimliği tanıtıldı.

PANEL: “Tarihi Kentlerde Kùltürel Turizm Öncelikli Gelişme”

Türkiye’de geçen yıllarda güneş-deniz-kum üçlemesine kilitlenen tatil anlayışı, son dönemde uygulanan merkezi ve yerel politikalarla yerini kùltür turizmine bırakmaya başladı. Artık gidilen yörenin tarihi ve kùltürel varlıkları gezi programlarının vazgeçilmezleri arasında yer alıyor. Gezinler yerel yaşam kùltürünü daha yakından tanımak için çaba gösteriyorlar. Ancak turizm etkinliklerinin olumsuz sonuçlarını engellemek, uygulanan politikaların içeriğini doldurmak amacıyla, TKB’nin yılsonu seminerinin yapıldığı Side’de kùltür turizmi tartışmaya açıldı. Kùltür turizmini bir yandan hareketlendirirken, yozlaşmasını da engellemek için belediye başkanlarının dikkat etmesi gerekenler konuşuldu. Seminer **Antalya Valisi Alâaddin Yüksel**’in konuşmasıyla başladı. Ardından **Side Belediye Başkanı Abdùlkadir Uçar** kentte yaptıkları çalışmalar hakkında bilgi verdi.

Antalya Valisi **Alâaddin Yüksel**, turizm çalışmalarında planlama ve projelendirme aşamalarına geçilmeden önce envanter çalışması yapılması gerektiğine değindiği, bütünlük koruma ve akılcı kaynak kullanımı için “alan yönetimi”nin önemini vurguladığı konuşmasına bir anekdotla devam etti; “On yıl kadar önce Balıkesir Valisi iken davet edildiğim Bursa’daki bir toplantıda, bir bilim adamı kürsüye çıktı ve ‘Tarih bir şuardur. Siz bu şuardan yararlanmak istiyorsanız, bunu yüreğinizde hissediyorsanız, işte o zaman tarih şuru, muhatapı için bir şey ifade edebilir. Tarihle yeniden yüzleşelim ve onurla yaşamaya devam edelim,’ dedi. Bir anda kulak kesildik ve pür dikkat dinlemeye başladık. Bugün toplantıya katılamayan Prof. Dr. Metin Sözen’di bu cümleleri söyleyen. Bu bölgede çok sayıda müzeye, antik kente rastlayabilirsiniz, ancak Sözen’in dediği gibi, öncelikle tarih şuuruna sahip olmamız gerekiyor. Antalya’ya vali olarak geldiğimde ne kadar zengin bir tarihin içine geldiğimi önceleri anlayamadım; çünkü burada sadece turizm konuşuluyordu: Otel sayısı, yatak kapasitesi, esnafın durumu... Oturup turistleri saymak yerine, kaymakamlar, uzmanlar, tarih öğretmenlerinden oluşan 40 kişilik bir çalışma grubu oluşturarak kùltür envanterleri hazırladık. Şimdi ise internet üzerinden bu bilgileri dünya ile

paylaşmaya hazırlanıyoruz. Anadolu topraklarındaki her değer bize ait; onları bizden sonra gelenlere emanet etmek için korumamız gerekiyor.”

Side Belediye Başkanı **Abdülkadir Uçar** da yaptığı sunumda, Türkiye’de 70’li yıllardan itibaren egemen olan turizm anlayışının ve plansız yapılaşmanın doğal ve kültürel mirasta yarattığı yıkımı gözler önüne serdi. Uçar; “Side ilk kez 1970’lerin ilk yarısında gezginler tarafından keşfedildi; Suat Şakir Kabağaçlı ve Washington Post’un editörü Amerikalı gazeteci Alfred Friendly’nin öncülüğünde yabancı diplomatları ağırlamaya başladı. Side’de turizm pansiyonculukla başladı. Zamanla artan talebe yetişemez hale gelen pansiyon sahipleri, önce nar ve badem ağaçlarını keserek evlerin bahçelerini binalar ve odalarla doldurdu; Side’deki ilk mimari deformasyon böyle başladı. Daha sonra yerli halk yarımada dışına taşınarak evlerin tümü pansiyona çevrildi. Turizm acenteleri de bu oluşumu hararetle destekledi. Turist sayısı katlanarak arttıkça beslenme, alış-veriş ve eğlence gibi ihtiyaçları karşılayacak iş yerleri gerekti; merdiven altları, hatta düz duvarlar bile kiraya verilerek, Side’nin her köşesi dükkânlarla doldu. Kaçak yapılaşma hız kazandı. Giderek dükkânlar astronomik bedellerle dışarıdan gelenlere kiralandı; Side’nin tarihi ve kültürel kimliği göz ardı edildi, ticaret ve para kazanmak öne geçti. Turizmi yalnızca çıkar aracı olarak gören zihniyetin Side’nin yozlaşmasında büyük etkisi oldu. Side gibi bir kentte turizmin bir kültür ve eğitim meselesi olduğunu geç kavradık. Kumun, denizin, güneşin her yerde olduğunu, Side’yi Side yapan özelliğin onun arkeolojisi, yakın ve uzak tarihi olduğunu unuttuk.

“Side için önemli ve mutlaka çözülmesi gereken bir konu da Batı Nekropolü’nün durumudur. Bugün otoriteler Batı Nekropolü’nün birinci derece sit alanı olduğunu belirterek tüm kaçak yapıların kaldırılmasını istiyorlar. Oysa 1960’lı yıllardan itibaren turistik yapılaşmaya açılan bu bölgede bugün 2500 yatak kapasitesine ulaşılmış bulunuyor. Bazı hukuki nedenlerle bugüne kadar müdahale edilemeyen alanda planlama yapılamadı, sorunlar büyüdü. Bölgenin kurtulabilmesi için yerel yönetim olarak önerimiz, Batı Nekropolü’nün Yüksel Anıtlar Kurulu tarafından tekrar değerlendirilerek, sınırlı bir imar hakkının tanınması ve planlama yapılmasına fırsat verilmesidir.”

Abdülkadir Uçar’ın sunumunun ardından, Batı Akdeniz’de 30 yıl boyunca kazı başkanlığı yapmış olan, İstanbul Üniversitesi Klasik Arkeoloji Anabilim

Alâaddin Yüksel:
Oturup turistleri saymak yerine envanter hazırladık.

Abdülkadir Uçar:
Side gibi bir kentte turizmin bir kültür ve eğitim meselesi olduğunu geç kavradık.

Yusuf Örnek:
Toroslar’da yaşam tükenmek üzere.

Feriştah Soykal Alanyalı: Ören yerlerini tanıtan yayınlar hazırlanmalıdır.

Hüseyin Alanyalı:
Bilimsel araştırmalar, halkın dikkatini çekecek hale getirilmelidir.

Remzi Buharalı:
Festivaller sayesinde kültür buluşmaları yaşanabilir.

Dalı ve TKB Danışma Kurulu üyesi **Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu**'nun oturum başkanlığını yaptığı panel başladı.

Oturumun ilk sunumunu yapan **ÇEKÜL YDK üyesi Dr. Yusuf Örnek**, "Türkiye'de Kültür Turizmi ve Köylerin Yaşamasındaki Yeri" başlıklı sunumunda, Türkiye'deki turizmin çok dar bir sahil şeridinde yoğunlaştığını, geride kalan köylerin ise göç yüzünden yavaş yavaş yok olduklarını belirtti. Almanya'da yapılan bir araştırmaya göre, 14 yaş üzeri Alman nüfusun yüzde 18'inin, bir Türk köyünde tatil yapmak istediğine dikkat çekti. Örnek sözlerine şöyle devam etti; "Sayısal olarak 10 milyon kişiye işaret eden bu veri, köylerdeki kültür turizminin sahip olduğu potansiyeli çarpıcı bir şekilde gözler önüne seriyor. Günlük yaşam Türkiye'deki kültür turizminin en önemli ögesidir. Toroslar'da yaşam tükenmek üzere. Eski dokular olduğu gibi duruyor ama insanlar yok. Gençler turizm sektöründe çalışmak için sahile gelmiş, köyler boşalmıştır. Acaba bu köyleri turizm sayesinde yaşatamaz mıyız? ÇEKÜL Vakfı'nın başlattığı 'Köyler Yaşmalıdır' projesi var. Böyle projeler sayesinde ve yerel yöneticilerin de sahip çıkmasıyla köylerdeki yaşam devam edebilir. Kültür turizminin öncelikli koşulu; bozulmamış doğal çevre, özgün mimari doku ve köy halkıyla kurulacak ilişkidir. Alanya Kaymakamlığı'nın köylerde yürüttüğü projelerin güzel örnekleri var. Köylerde kültür turizmi potansiyelinin gelişmesi için belirli altyapı ve sağlığa

uygun standartlarının olması gerekiyor. Doğal yapının bozulmamış olması ve özgün mimarinin korunmuş olması da köylerde turizmin yapılabilmesi için önemli."

Anadolu Üniversitesi öğretim görevlisi **Doç. Dr. Feriştah Soykal Alanyalı** da "Arkeoloji ve Turizm İlişkisinin Dünü, Bugünü ve Geleceği" başlıklı sunumunda, "açık hava" müzesi niteliğiyle kültür turizmine son derece elverişli olan Türkiye'de öncelikli olarak envanter çalışmalarının yapılmasına dikkat çektikten sonra müze ve ören yerlerinin çağdaş teknolojilerle donatılmasının önemini de vurguladı. Ayrıca alan yönetiminin önemine değinen Soykal Alanyalı, sunumunda önemli konuların altını çizdi: "Tarihi yapıların onararak yeni bir işleve kavuşturulmasında, nitelikli işçilik ve uygulama en önemli sorunların başında gelmektedir. Bugünkü ihale sistemi, ilgili kurumların iş yükü ve personel yetersizliği nedeniyle yapılar tarihsel kimliğini kaybetmektedir. Öte yandan kültürel mirasımızın farklı yönleriyle turist çekmeleri sağlanmalıdır. Örneğin; Anadolu'da Kehanet Merkezleri, Anadolu'da Ana Tanrıça Tanımı ve Kült Merkezleri gibi tematik yaklaşımlar, milyonlarca insanın ilgisini çekecektir. Antik Çağda Oyun ve Oyuncaklar, Antik Çağda Yemek Kültürü, Çağlar Boyunca Cam Sanatı gibi başlıklı sergiler de düzenlenebilir. Farklı dillerde tanıtım ve sergi katalogları, turizmi canlandırmada etkili olacaktır. Dahası, müze depolarında bekleyen

binlerce eser, sergilenebilmelidir. Turizm gelişim alanlarına, ören yerlerine ve müzelere turistleri bilgilendiren bir veri tabanı da oluşturulmalıdır. Ören yerlerinde sayıları çok az olan rehber kitap ve broşürler artırılmalıdır.”

Anadolu Üniversitesi öğretim üyesi ve Side kazı başkanı **Doç. Dr. Hüseyin Alanyalı** da, “Antik Çağdan İtibaren Süreklilik Gösteren Yerleşim Yerlerinde Bilimsel Araştırmalar ve Kültür Turizmi Anlayışı” başlıklı sunumunda, bilimsel araştırmalardan elde edilen verilerin yayınlanması ve kamuoyunun dikkatini çekecek şekilde tanıtılmasının önemine değindi ve şöyle devam etti: “Kültür turizmi Pamukkale, Efes veya Kapadokya gibi turlarla güncelliğini sürdürüyor. Fakat yerel turistlerin birçoğu Kapadokya’ya bir TV dizisinde kullanılmış olan evi görmek için geliyor. Kapadokya’nın eski çağlardan beri sahip olduğu farklı doğal ve tarihi özelliklere ilgi göstermiyor. Safranbolu örneğinde ise turizm anlayışı farklı gelişmektedir. Kentin yerel halkı kentteki anıtları kendi öz kültür varlığı olarak görmekte ve koruyarak benimsemektedir. Antik kentleri ise halk başka bir ulusun kültürel varlığı olarak görmekte ve benimsememektedir. Oysa antik kentleri yasalar veya resmi kurumlar değil, halkın sevgi ve sahiplenmesi korur. Ören yerlerindeki kültür varlıklarının mirasçısı olduğumuzu anlatmamız gerekmektedir. Öte yandan Türkiye’de bir turizm mastır planının olmayışı, ören yerlerinde

hanuççuluk, kaçak acentecilik, rehberlik ve benzeri oluşumlara fırsat vermektedir; bu da turistleri rahatsız etmekte, kötü reklâm olmaktadır. Hatta birçok seyahat şirketinin Türkiye’deki bazı kentleri bu nedenle listelerinden çıkardıklarını biliyoruz.”

Panelin dördüncü konuşmacısı olan Devlet Opera ve Balesi eski Genel Müdürü **Remzi Buharalı** ise “Kültür Turizmi Değişimin Gücünü Kullanabiliyor mu?” başlığı altında yaptığı sunumda, kültür turizminin, geçmişte bölgede yaşamış toplulukların geride bıraktıkları mimari yapıların, yemek kültürü, toplumsal gelenek ve göreneklerin günümüz insanına aktarılması temeline dayanan turizm çeşidi olduğunu vurguladı. Kültür turizminin dayandığı en önemli değerlerden biri olan geleneksel halk kültürü ve çağdaş kültür etkinliklerinin, yerel, ulusal ve uluslararası festivaller aracılığıyla turistlerle buluşabildiğini belirterek, İstanbul, Ankara, İstanbul, Mersin Müzik Festivalleri ile Aspendos Opera ve Bale Festivali, Bursa Kültür ve Sanat Festivali’ni örnek olarak gösterdi. Buharalı, Side’nin festivali aracılığıyla kültür turizmi alanında yurtiçi ve yurt dışından gelen konukları kendine çekebilecek antik kentlerimizden olacağına işaret etti. Side Festivalinin, Avrupa’nın yüze yakın seçkin festivalini bünyesinde barındıran Avrupa Festivaller Birliği (EFA) içinde yer alması için gerekli girişimlerin başlatıldığını belirtti. Remzi Buharalı, “Eski uygarlıkları tanımak, geleneksel mimari, festivaller, fuarlar, müzeler ve alt kültürleri tanımak amacıyla

yapılan ziyaretlerin tümünü kültür turizmi olarak ele alabiliriz. Özellikle yaşam kültürü tüm bunları içinde barındırıyor. Etnik köken, din, dil ayrımı yapmadan geleneksel adetlerimizi saptamalı ve sunmalıyız. Bir etkinliği planlamadan önce bir ürün tespit etmeli ve bu ürün üstüne farklı çalışmalar yapmalıyız,” diyerek sözlerini bitirdi.

Seminerin ardından söz alan Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü'nün kurucusu ve bölgenin kültürel değerlerinin korunması ve yaşatılmasına büyük destek sağlayan **Inan Kıraç**, bölgedeki çalışmalarının 18 sene önce bir kilisenin restore edilerek müze olarak işlevlendirilmesi ile başladığını söyledi. Ardından ise yöre halkının sahiplik hissini artırılmasına yönelik eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarını anlatarak, katılımcılara “kamu-yerel-sivil-özel” birlikteliğinin en güzel örneklerinden birini tanıma fırsatını verdi.

Side sokaklarında M.O. 7. yüzyıla yolculuk

Akdeniz'e uzanan küçük bir yarımada üzerinde kurulu Side, antik kentin ilk kalıntılarıyla karşılayıcı ziyaretçisini. Antik kentle iç içe varlığını sürdüren kent merkezine doğru yol alırken, antik Roma hamamını mesken tutmuş Side Müzesi, antik tiyatro, antik liman ve Apollon tapınağı çıkıyor karşınıza. 1947 yılında İstanbul Üniversitesi adına arkeolog Ord. Prof. Dr. Arif Müfit Mansel önderliğinde başlayan arkeolojik kazılar, Side antik kentini gün yüzüne çıkarmaya başlıyor. Side'de başta antik tiyatro olmak üzere, kazı ve onarım çalışmaları bugün de devam ediyor. 15 bin seyirci kapasitesine sahip, tipik Roma mimarisinde inşa edilmiş antik tiyatrosu, M.S. 159 yıllarına tarihlenen ve Athena Tapınağı ile birlikte Bizans bazilikasının avlusu içinde kalan deniz kenarındaki Apollon tapınağı, kent yaşamının devam ettiği sokaklarda dimdik ayakta duruyor. Tarihi Kentler Birliği üyeleri ve diğer konuklardan oluşan yaklaşık 400 kişi, Side antik kentinde milattan öncesine dönerken, yeni başlayan kent mimarisini koruma çalışmalarını da gözlemledi. Antik tiyatrodaki klasik müzik eşliğinde yapılan nar suyu ve Girit simidi ikramı, geleneksel lezzetleriyle de Side'nin ruhunu yansıttı.

Side'nin sorunları, birçok kentin ortak sorunu

Savaş Güvezne, Side Belediyesi Danışmanı, ÇEKÜL Vakfı Side Temsilcisi

TKB, üstlendiği misyon açısından Türkiye'de çok büyük bir boşluğu doldurdu. Öncelikle devletin yetişemediği yerde, devletle yerel yönetimler arasında müthiş bir ifade gücüne çekilen alanda, büyük yardımı oldu. Olaya daha derli toplu bakmanın yöntemini öğrendik. Derdimizi kendi sorunlarımızdan çıkışla anlatıyorduk; şimdi tüm Türkiye'ye ortak tarih üzerinden, daha farklı bakıyoruz. Side ile ilgili bir olaya, Odunpazarı ya da Kars'ın bakış açısıyla da bakabilecek hale geldik. Bunu TKB'nin bizi birleştirmesi, bir potada bir araya getirmesi sağladı. Her gittiğimiz yerde yeni şeyler öğrendik, bu çok önemli. ÇEKÜL'ün bundan önce yaptığı birçok çalışma vardı, onlarla da bir bütünlük arz ediyor, o yüzden de bizim için çok verimli... Side seminerini de kısaca değerlendirecek: Bir kere seminere büyük bir

Savaş Güvezne

sevinçle, coşkuyla hazırlandık. Çünkü biz derdini anlatamayan, yukarılara ulaşamayan bir beldeyiz, büyükşehir değiliz. Basınımız buradan verdiği haberi Antalya'daki bürolara kabul ettirirse, İstanbul bir şekilde onu yayına koyuyor. Biz bu seminerle burada yaşananları, yaşanacakları, projeleri, düşüncelerimizi anlatabilecek bir mecra bulduk. Bu toplantı bizim için hem bir deşarj hem de bir söz verme oldu. Bu saatten sonra ne Side Belediyesi, ne de Sideli geri dönemez. Bir de şer güçlere, bundan kastım kaçak yapıları yapanlara, sorunlar çıkartanlara karşı bizim arkamızın güçlü olduğunu gösterdik. Buna çok ihtiyacımız vardı... Antalya Valimizin, İnan Kırac'ın anlattıkları heyecan vericiydi. Ayrıca 450 tane yeni dostumuz var, bu heyecan uzun süre bize yolumuzda ilerleme gücü verecek.

Kayhan Dörtlük, Suna-İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (AKMED) Müdürü

İlk kez bir TKB toplantısına katıldım ve çok keyif aldım. Kendimi uluslararası bir sempozyumda gibi hissettim. Altyapısı çok zengin; zaten Metin hocanın

imzası olan her yerde bu böyledir... İnan Kırac'ın seminere katılımı da çok etkileyici oldu. Kültür aşığı bir sanayici olarak söyledikleri bence belediye başkanlarının kafasında çok iyi yer etti... Side'ye gelince: Side'nin en az 30 yılını biliyorum. Her seferinde beni sukutu hayale uğratmıştır ama çok samimi söylüyorum, bu sefer bana Side gerçekten günah çıkartıyor gibi geldi. Biraz önce gezdiğim, "Side'nin günahları ve sevapları" fotoğraf sergisi harika bir buluştu; umudumu artırdı. Böyle toplantıların en önemli yararı insanların birbirini daha iyi tanınması, dostlukların tazelenmesidir ama iki gün boyunca şunu gördüm: Hiç tanımadığım birçok belediye başkanı bu konuda inanılmaz bir rekabet içine girmiş. Bana ve Sayın Kırac'a sordukları sorular bunu gösteriyor. Bizim enstitümüzü model almak isteyen en az 10 belediye başkanı ile tanıştım. Bu da beni çok sevindirdi.

Dr. Mustafa Demir, Fatih Belediye Başkanı

Metin Sözen hocamı takdir ediyorum. Keşke burada olsaydı, geçmiş olsun dileklerimi iletiyorum... TKB başarılı bir birlik, Side Semineri de iyi geçti. Tarihi

Dr. Mustafa Demir

yarımada'nın belediye başkanımı. Burada bugüne dek kültür adına, turizm adına yapılanlar, bölgedeki birikimin tüketimine yönelik bir turizm ve ticaret olarak yapıldı. Artık buradan kazananların, bu tükettiklerini geri vermek adına bir şeyler yapmaları gerektiğini düşünüyordum; bugün o dile getirildi. Side önemli bir kent; deniz, kum, güneşten kazanıyor ama biz tarihi yarımada'da tam da kültür turizminden kazanıyoruz. Bu anlamda şu ana kadar para kazananların, sosyal sorumluluk bilinciyle bu kazandıklarının bir kısmını tekrar buralara yatırmaları gerekiyor; bu açıdan seminer çok başarılıydı... Alan yönetimi yeni bir kavram ama biz bir yıldır Fatih'te bunu tartışıyoruz. Belediye başkanı olarak bunu destekliyorum. Hatta İstanbul 2010 AKB Ajansı'na alan yönetimi planının oluşması için teklifi veren benim. Yakın zamanda bunun için bir ihale yapılacak. Tarihi yarımada'da bir alan yönetimi planı gerekli ve STK'lar, özel ya da kamu kurum ve kuruluşları da bu plana katılacak, görüşleri alınacak. Çünkü bence tarihi yarımada sadece bir belediye başkanının vizyonu doğrultusunda yönetilen bir yer olmamalı. Öte yandan plan, çatışma yaratmamalı,

yerel yöneticilerle STK'lar, merkezi hükümet ve bu konuda hassasiyeti olan insanlar arasında sinerji oluşturmalı. Biz bu işin hassasiyetinin farkındayız. Bu arada Kapalıçarşı'nın rölöve, restorasyon ve restitüsyon projesini yapıyoruz, ihalesi gerçekleşti. 1461 yılında yapılmış, dünyanın en büyük, en eski alışveriş merkezi ama hâlâ yönetimden yoksun... Yani Fatih'te yapacaklarımızı biliyoruz, bir sıkıntımız yok.

Mevlüde Gül Atile, Göreme Belediyesi, mimar

Seminerde SIT bölgelerindeki kaçak yapılaşma konusuna değinildi. Biz de kentimizde bununla mücadele etmeye çalışıyoruz; hocalarımızın bu konudaki fikirleri bizim için önemli. Side'nin üçüncü kuşak tarafından kirletilmiş olması da seminerden aklımda kalacak bir diğer konu... Ayrıca belediye başkanının verdiği sözü unutmayacağım. Bir hocamız otel yöneticilerine "Odalara kentle ilgili bir kitapçık bırakıyor musunuz?" diye sordu. Kültür turizminin gelişmesi açısından önemli bir detay... Göreme'de halkın oturduğu konutlardan çok oteller, pansiyonlar

Kayhan Dörtlük

Mevlüde Gül Atila

mevcut. Yani turist geliyor ama kendisini görüp gidiyor; halkın nasıl yaşadığını, nasıl giyindiğini, neler yaptığını görmüyor. Çünkü yerli halk kent dışına yerleşmiş durumda. Kültür turizmi açısından bu soruna çözüm bulmak da önem taşıyor.

Side Antik Tiyatro

Kaçak yapılaşmadan ve dağınıklıktan kurtulmak istiyoruz

Side Belediye Başkanı Abdülkadir Uçar, kentle ilgili projelerini, bu projeleri hayata geçirmek için nasıl bir yöntem izlediklerini anlattı.

İnşaat mühendisiyim, ODTÜ'yü bitirdim ama koruma konusunda hiçbir bilgim yoktu. Bunu TKB'de gördüm; TKB başlı başına bir okul...

Seminerde günah çıkardık, söz verdik. Biz hem kendimizi hem çalışanlarımızı hem de Sidelileri bağlamak istedik. O sözcükleri özellikle seçtim. Projelerimizin kente fayda sağlayacağını düşünüyoruz;

sonuç çok iyi olacak. Tabii ki ilk dönemde sıkıntılar yaşayacağız; yorulacağız, tehdit alacağız... Olabilir ama neticede burada eklemek yiyen, yaşayan bütün insanlar daha rahat ortamlarda yaşamaya, ticaret yapmaya, turist ağırlamaya başlayacak. Bu dönüşüm kısa sürede olacak üstelik. Biz dünyaya kendimizi nitelikli bir turizm beldesi olarak gösterme imkânı bulacağız. Bizans'tan, Roma'dan kalma muhteşem yapılarımız var; sivil mimari örneklerimiz var. Çok zenginiz. Bu zenginliklerimizi koruyarak ileriye taşımak istiyoruz. Çocuklarımıza daha iyi, daha temiz bir Side bırakmak istiyoruz.

Dr. Yusuf Örnek sunumunda "Made in Turkey, made of tourism" önerisi getirdi. Çok önemli söylediği; turizm amaç değil artık araç olmalı. Bugüne kadar tarihi, kenti, doğayı kullandık, sömürdük, kirlittik. Ne için? Çok daha fazla para kazanmak için. Hangi hedefe yönelik yaptık bunu? Turizme dönük yaptık. Yusuf hocanın dediği çok doğru. Şimdi turizmi kullanalım. Herkes para kazanır oldu; korumak ve mümkün olabilecek geriye dönüşü sağlamak için turizmi bu işin içine çekelim. Bir çalışma başlattım. Turizm yatırımcıları ile konuşuyorum, planlıyorum ve her bir proje için onlardan kaynak alıyorum. Yaklaşık 5 yıl içerisinde 5 milyon Euro gibi bir parayı öngörüyoruz. Bütün bu kaynaklarla da turizmi araç olarak kullanıp hatalarımızı, ayıplarımızı örtme noktasında projeler geliştirip uygulayacağız.

Projelerimizi ekip ruhu anlayışıyla yapıyoruz. Çoğumuz amatörüz, biz her şeyi çok iyi bilemeyiz. Bilmiyoruz da zaten... Başarılı işler üretmenin püf noktası, işi ehline vermek; bu yüzden her alanda işi iyi bilenlerle birlikte olmaya gayret ediyoruz. Bir belediye başkanı olarak çalışma arkadaşlarımla bu ruhla çalışmaya uğraşıyorum.

Side halkına, yatırımcılara bu projelerin gelecekte onlara fayda getireceğini anlatmanız gerekiyor. Biz hem antik kentte hem de sahillerimizde düşündüğümüz projeleri bu işin muhatabı insanlarla paylaştık. Projeler ham haldeyken toplantılar yaptık; önerileri değerlendirdik; haklı talepleri projeye yansıtık. İşin finansmanını da onlarla konuştuk. Belediye olarak finans desteği istiyoruz. Yatırımcılarımız, otelcilerimiz bizi destekliyorlar.

Turizmi deniz, kum, güneş olarak algılamak çok büyük bir hata; her şeyi turizm olarak algılamak da büyük bir hata. Antalya Valimizin de söylediği gibi bu zenginlikler bizim. Helenistik dönemden Osmanlı'ya kadar tüm eserler bizim ama sorumlulukları da bize ait; korumalıyız, geleceğe aktarmalıyız. Bu sahiplenme ve koruma bilinciyle

Side Çarşısı

çalıştığımız zaman her şeyin iyi gideceğini, ticaretin ve sosyal hayatın iyi olacağını düşünüyorum.

Sahil uygulamasında ilk işimiz yıkımlar oldu. Batı sahillerimiz 3,5 km uzunlukta ve iki bölümden oluşuyor; bir kısmı modern planlamanın yapıldığı kent, diğeri arkeolojik sit alanına giriyor. Bu noktada çok ciddi kaçak yapılaşmalar vardı; dükkânlar, pansiyonlar, oteller... Hazine arazileri, belediye park alanları işgal edilmiş durumdaydı. Yıkım çalışmasını Antalya Valiliği, İl Jandarma Komutanlığı ile birlikte koordine ederek yaptık. Bir haftada irili ufaklı, 100'ün üzerinde yapı yıkıldı. Ardından düzenleyip sahilde bir yürüyüş yolu oluşturacağız; güvenliği, aydınlatması olan; kafelerin bulunduğu bir güzergâh... Hedefimiz şu: Artık Side'de salaşıktan, kaçak yapılaşmadan kurtulmak istiyoruz.

Daha düzenli, modern, ihtiyaçlara cevap veren bir kent istiyoruz.

TKB'yi uğurladıktan sonra antik kentte düzenlemelere başlayacağız; vitrinler, reklâm panoları, gölgelikler... Bunlar geçici, makyaj diyebileceğimiz çözümler; asıl hedefimiz uygulama amaçlı imar planına dönmek. Bu çerçevede bir pilot projemiz var. Projeyi, eski Side köy meydanı olarak belirlediğimiz alanda yapacağız. Planları hazırlandı. Kurulda değerlendirilip onaylandıktan sonra hem meydan düzenlemesi yapmak hem de etrafındaki sivil mimari örneklerini plana uygun hale getirerek Side'ye sunmak istiyoruz. Bu projeyi çok önemsiyoruz çünkü daha sonra Side'nin tümüne yansıtacağız. İyi bir örnekle kamuoyunun da desteğini arkamıza almayı planlıyoruz.

Türkiye’de kültür turizmi ve köylerin yaşatılmasındaki yeri

DR. YUSUF ÖRNEK

Adına kültür turizmi denilen süreç, en özlü anlamıyla kültüre ait değerlerin korunmasıyla ve gezilip görülmesiyle ilgilidir. Turizm endüstrisinde genel olarak tarihsel ve kültürel mirasın ziyaret edilmesi olarak anlaşılan kültür turizmi, aslında sadece geçmişte yaratılmış eserlerin görülmesini değil, bugün yaşanmakta olan hayatın çeşitli yüzleriyle karşılaşarak onları tanımaya da içerir. Böylece turizmin bu etkinlik dalına çok daha geniş bir değerler yelpazesi atfedilmiş olunur. Bu sayede kültür turizmi hem geçmişte yaşamış nesillerin yarattığı değerlerin hem de bugün yaşamakta olanların yaşam biçimlerini içerir ki, bu haliyle kültür turizmi, turizm endüstrisinin en heyecan verici alanı haline gelir. Çünkü onun merkezinde deniz-güneşten yararlanarak tatil yapmak ve dinlenmek değil, insanın geçmişten gelen ve bugün onu biçimlendirmekte olan kültür değerlerinin tamamı bulunur.

İnsan: “Kültür yaratıcısı” ve “kültür yaratığı”

Yukarıdaki yaklaşım bizi doğal olarak kültürün niçin değerli olduğu, neden korunması gerektiği, kültürün hangi kimlikle özdeşleştirilebileceği, kültürel kimliğin ise evrensel olup olamayacağı gibi pek çok çapraşık sorular ve sorunlar yumağına götürür. Bu konuşmanın/yazının konusu bunlar olmamakla birlikte, kısaca ana fikirleri şöyle özetleyebilirim: Kültürün değerli olmasının arkasında yatan düşünce, **insanın değerli olmasıdır**. İnsan bir kültür varlığıdır: Tür olarak o, **hem kültürü yaratır hem de kültür tarafından yaratılır ve yoğrulur**. Böylelikle kültür, insanı insan yapan bir özelliktir, yani bir anthropinondur, sadece insana özgüdür. Tür olarak insanın bir “kültür yaratıcısı” ve “kültür yaratığı” olması nedeniyle kültürel miras evrensel anlamda değerlidir ve böyle olduğu için de korunmak zorundadır. O halde geçmişten günümüze kadar ulaşmış olan kültür varlıklarının hepsi değerli olup hiçbirinin diğerine oranla bir

önceliği yoktur. Anadolu toprakları söz konusu olduğunda anlamı şudur: Bu topraklarda yaşamış olan atalarımızdan bize ulaşan tüm mirasa, bizler eşit mesafedeyiz; onların hepsi bir bütün olarak bizim mirasımız ve kimliğimizdir. Bu mirası devralmış olan bizlerin onu koruma konusunda başarılı olup olmadığı sorusu bu yazının konusu değildir.

Yerel yaşam kültürünün çekiciliği

Turizm endüstrisinde kültürü tanıtan ve pazarlayan tur operatörleri, düzenledikleri organize turlarda genellikle kültürel ve tarihsel mirasın gösterilmesini sağlarlar. Gerek tek günlük turlarda ve gerekse bazen bir-iki haftayı bulan Anadolu turlarında

Saraçlı, Sakarya

rehberler eşliğinde antik kentler, kaleler, camiler ve devraldığımız mirasın diğer eserleri gezilir. Ancak son yıllardaki en önemli şikayet konusu, bu tip organize turlarda ziyaretçilerin boş zamanı olmaması ve kendi başlarına bu yabancı ama renkli dünyayı keşfetme fırsatının verilmemesidir. Daha da önemlisi, ziyaretçilerin bugün yaşamakta olan kültürümüzü ve hayat biçimimizi tanıyamamalarıdır. Türkiye'yi ziyaret eden yabancılar pek tabiidir ki bu ülkenin kentlerinde ve kırsal alanlarında yaşayan insanların hayatlarını merak etmekte ve onları yakından tanımayı istemektedirler. Bundan daha da öte, gelen turistlerin Türk insanıyla karşılaşmak ve onunla iletişime geçmek istediklerine inanıyorum. Ancak kıyı şeridinde yaşanan tatil turizmi ile gittikçe daha çok kitlesel organizasyon motifleri taşıyan bugünkü kültür turizmi uygulamalarının buna ne ölçüde izin verdiği de bir soru işareti olarak kalır.

Kıyı turizminin boşalttığı köyler

İşte aşağıdaki satırlarda irdelenecek olan konu, bugüne kadar turizm endüstrisi tarafından hiç ele alınmamış olan **köylerin kültür turizmi içinde yeri** olup olmadığı sorusudur. Buna girmeden önce belirtilmesi gereken önemli bir nokta daha bulunuyor: Bilindiği gibi Türkiye'de bilinçli bir şekilde turizmin planlanması ve devlet tarafından teşvik edilmesi 1980li yılların başında başladı. Özal döneminde çıkarılan Turizmi Teşvik Yasası ile sahil şeridinde belirli alanlar tahsis edildi ve turizm yatırımlarının gerçekleşmesi sağlandı. Aradan geçen 30 yılda Türk turizmi dünyada önemli bir yere sahip oldu ve ülkenin önemli döviz girdisi sağlaması mümkün kılındı. Ayrıca turizm endüstrisi çok önemli bir istihdam aracı haline geldi. Ancak turizmin kıyı şeridine uyguladığı baskı ve bunun

Sarıhacılar, Akseki, Antalya

sonucunda gerçekleşen iç göçün sonuçları burada tartışılmayacak olmakla birlikte, unutilan, gözden kaçırılan bir olgu üzerinde durmak gerekir: Bu da **kıylara göç eden genç nüfusla** birlikte iç kesimlerdeki boşalan köyler olgusudur.

Turizmi planlayanların bu konuyu hiç akıllarına dahi getirmedikleri gerçeğini artık bugün biliyoruz. Oysa bu olgu Türkiye'den önce bu tip planlama ve uygulamaları yapan İspanya'da da yaşanmıştı. Bugün Antalya sahil şeridinin hemen arkasında kalan Toros dağlarında tamamen boşalmış çok sayıda köy bulunmaktadır. İster Finike'de ister Akseki veya Manavgat'ta olsun, pek çok köyde sadece birkaç yaşlı insan kalmış, gençlerin hemen hemen tamamı sahile göç etmiştir. Sahilde ucuz işgücü haline gelen bu insanların topraktan kopmalarının onlar için ne gibi sorunlar yarattığı da bugüne kadar araştırılmış değildir. Ama gözle görünen gerçek, onların bıraktığı köylerin gittikçe daha çok metruk hale geldiği ve tükenmekte olduğudur. Halen hayatta olan birkaç yaşlının dışında hiç kimsenin yaşamadığı köyler vardır. Oysa bu köylerin dokusuna bakıldığında harikulade sivil mimari örnekleri, bazılarında çok eski camiler görülmektedir. Boşalan bu evlerin kapıları, pencereleri büyük kentlerdeki antikacılar da müşteri bulmakta, eline para geçen birtakım yerliler de geleneksel mimariyi kullanmak

yerine dokuya hiç uymayan beton evleri inşa etmektedir. Köy insanlarının yurtlarını terk etmesiyle kaybolan somut olmayan kültürel mirastan ise hiç söz etmiyorum: Yüzyıllardır yaşanan ve yaşatılan adetler, gelenekler, ağızdan ağza dolaşan masallar, çağırılan türküler de eski evlerle birlikte yok olup gitmektedir.

Burada hayati öneme sahip ve mutlaka sorulması gereken soru şudur: Turizmin bu hale getirdiği bu köyler, turizm sayesinde yeniden hayata döndürülebilir mi? Yani köylerin boşalmasına neden olan turizm acaba köylerin yeniden yaşatılmasında araç haline getirilebilir mi? Sorunun yanıtı evet ise, bu nasıl olacaktır?

Bir araştırmadan yansıyanlar

İşte bu soruya yanıt aramak üzere bundan birkaç yıl önce Türkiye'nin en önemli pazarı olan Almanya'da bir araştırma yapıldı. Yaklaşık 8000 denek ile gerçekleştirilen araştırmaya katılanlara denizden uzak bir Türk köyünde, yöresel koşullar içinde ve köylülerin bizzat yaşadığı bir ortamda tatili düşünüp düşünmeyecekleri soruldu. Sonuçlar şaşırtıcıydı:

Bu araştırmaya katılan 14 yaşın üstündeki Alman nüfusun %18'i Türkiye'de böyle bir tatili düşünebileceğini bildirdi. Araştırmanın yapıldığı tarihte bu yüzde yaklaşık 10 milyonluk bir Alman nüfusa tekabül etmekteydi. Nüfusun %9'u da bu konuda kararsız olduğunu bildirdi.

Bir köyde köy halkı ile birlikte yaşayarak tatil yapmaya ilgi duyan Alman nüfusun sosyo-demografik yapısı genellikle şöyledir: Genç ve orta yaşlı (14-49 yaş arası), bekar, lise veya yüksekokul mezunu, ayda 2.500 Euro üstünde hane geliri olan kişiler. Ayrıca araştırmanın ortaya koyduğu sonuçlara göre bu kişiler genelde düzenli seyahat etmektedir ve Avrupa'da yüksek seyahat tecrübesi olan kişilerdir. Köy tatiline ilgi duyanlar çoğunlukla Türkiye'de deniz-güneş tatili yapmış veya yapmayı planlayan insanlardan oluşmaktadır.

Batılı turist ne arıyor?

Bu tür bir turistik ürüne ilgi duyanlar için en önemli konular; **bozulmamış doğal çevre, köyün bozulmamış mimari dokusu** ve **köy halkıyla ilişkidir**. İlgilenenlerin yarıdan fazlası (%54) bir köy ailesinin evinde 4-7 günlük süreyle kalmayı tercih etmekte ve çoğunlukla yarım pansiyon (kahvaltı ve akşam yemeği) konaklamayı istemektedir. Bir köy evinde aile yanında kalmayı tercih edenler çoğunlukla köyün günlük yaşamına ve bozulmamışlığına ilgi duyanlardır.

Özetlersek, köylerin turizm sayesinde yaşaması için olmazsa olmaz koşullar şunlardır:

- 1. Temiz ve bozulmamış doğal çevre:** Genel olarak köylerimizin doğal çevresi güzel ve temiz olmakla birlikte, köylerin içi altyapı eksikliği nedeniyle temiz değildir. Eğer bir köyde turizm yapılacaksa bu sorunun mutlaka çözülmesi gerekir.
- 2. Özgün mimari doku:** Ne yazık ki pek çok köyde bu doku hızlı bir şekilde bozulmaktadır. Yıkılan eski evlerin yerini şekilsiz, çok katlı ve hiçbir estetik kaygısı olmayan yapılar almaktadır. Bu kesinlikle geri dönüşü olmayan bir süreçtir ve nasıl önüne geçilebileceği konusunda hiçbir çalışma da yoktur.
- 3. Bozulmamış sosyo-kültürel çevre:** Turizmle birlikte gelen ticaret olanakları pek çok insanın yaşam biçimini ve yaşama bakışını değiştirebilmektedir. Ticaretin verdiği hırs köyün otantik sosyo-kültürel yapısını da değiştirmekte ve bu da köyü itici hale getirmektedir.
- 4. Hijyenik yeme-içme-konaklama imkanları:** Gelen yabancı misafirlerin temiz ortamlarda yatıp kalkmaları, sıcak su, duş ve tuvaletin uygar standartlarda olması zorunludur. İnsan sağlığına uymayacak koşullarda Avrupalı turistleri ağırlamak düşünülemez.
- 5. Yakın çevredeki doğal-tarihsel-kültürel varlıkları görebilme olanakları:** Bu tür bir tatile ilgi duyan insanlar kırsal alanlarda yürüyüşler yapmak, keşfetmek, bölgenin florası ve faunası hakkında bilgi edinmek, çevrede normal turistlerin gitmediği tarihsel yerleri görmek istemektedir. Bu da belirli bir altyapının (yollar, patikalar) ve insan kaynağının (refakatçiler) oralarda bulunmasını gerektirir.

Turizm amaç mı, araç mı?

Görüldüğü gibi bu koşulları yerine getirmek o denli zor değildir. Araştırmanın bize gösterdiği, böyle bir ürüne talebin var olduğudur. Ancak henüz böyle bir ürünü yaratabilmiş değiliz. Şirince veya Cumalıkızık örnekleri tam olarak bu araştırmada kastedilen ürünler değildir. Onlar gereğinden fazla ticari hale getirilmiş ürünlerdir. Zaten bu noktada da en önemli sorunlarla karşı karşıya kalmaktayız: Böyle bir ürünün sağlıklı ve dengeli bir şekilde yaşamasını sağlayacak olan bir kurallar bütünü var mıdır?

Köyün hem turizmden para kazanmasını sağlayacak hem de onun turizm tarafından bozulmasını önleyecek bir sınırlamalar manzumesi

Yörükköyü, Safranbolu

var mıdır? Yoksa, bunları hangi aktörler hazırlayarak hayata geçirecektir? Kıyı şeridini keşfeden ve kuşatan turizm endüstrisi köylerin yaşatılmasını sağlayabilecek midir? Yoksa onu da araç haline getirip kullanacak mıdır?

Bu sorular ve sorunlar ne denli hassas bir alanda akıl yürütmekte olduğumuzu göstermektedir. Boşalan köyleri turizm sayesinde kurtarmaya çalışırken geri dönülmesi mümkün olmayan adımlar atılabilir. Gerçek olan şudur ki, hem dünyanın önemli diğer turizm merkezlerinde hem de Türkiye'deki turizm endüstrisinde iyi, doğru ve olumlu örnekler çok ihtiyaç vardır. Bunun için yeni bir anlayış ve yaklaşım gereklidir. Doğal, kültürel ve beşeri kaynakları kendi amaçlarına ulaşmak için araç olarak kullanılmış olan turizm endüstrisi bundan böyle bu kaynakların yaşamasını sağlamak için kendini araç haline getirebilmelidir. Türkiye'deki turizm endüstrisi bu güce sahiptir. Yeter ki planlama ve uygulamada turizm sürecinde yer alan tüm katılımcılar gözetilsin ve yukarıda sözü edilen değerler harcanmasın, dengeli bir şekilde hem korunsun hem de kullanılabilsin.

gezi

**Kuzey Afrika'nın renkli ülkesi
Fas, TKB üyelerini misafir etti**

Fes, Medine (eski şehir)

Fas, tarihi dokuyla modern yerleşim alanlarının birbirine karışmadan, barış içinde bir arada var olduğu Rabat, Kazablanka, Marakeş ve Fes gibi kentleri ile özel bir Kuzey Afrika ülkesi... Beş bin yıllık Berberi egemenliğinin ardından önce Finikeliler, daha sonra da Bizanslıların yönetimine giren Fas, 7. yüzyıldan itibaren Arap fetihlerinin etkisiyle yeni bir kimlik kazanmaya başlamış. Yerel Berberi kültürüyle Arap gelenek göreneklere ve İslam dininin karışımı, bugün Fas'ta egemen olan Arap-Berberi kültürünü oluşturmuş. Nüfus bakımından en kalabalık dördüncü Arap ülkesi olan Fas'ta, halkın yüzde 99.1'i Arap-Berberilerden meydana geliyor.

13-17 Aralık tarihleri arasında 220 TKB üyesi, 2009 yılının Side'de yapılan son seminerinin ardından Fas'a hareket etti. Başarılı bir turizm politikası ile kültürel zenginliğini tüm dünyanın dikkatine sunan bu renkli Kuzey Afrika ülkesinde TKB üyeleri, dört kentin eski ve yeni kent dokusunu, mimari özelliklerini, kültürel mirasına sahip çıkma kararlılığını gözlemlene fırsatı buldu.

Marakeş'te kentin adı kırmızı

TKB Danışma Kurulu üyeleri ve ÇEKÜL Vakfı heyetinin de katıldığı gezinin ilk günü, kırmızı rengin hâkim olduğu Marakeş kentinden başladı. Ülke ve gezilecek kentler hakkında verilen bilginin ardından, hem Akdeniz'e hem Atlas Okyanusu'na kıyısı olan Fas'ın ilk başkenti olma özelliği taşıyan Marakeş'te kent meydanı, Kutubiya Camisi, Bahia Sarayı ve Saadi anıt mezarları incelendi. Sıvada kullanılan kilin renginden dolayı kırmızı renkli yapılarıyla dikkat çeken kentte, yeni mimarinin geleneksel dokuyla uyumlu planlanması ve dış cephelerinde kırmızı kil dışında başka bir malzemenin kullanılmaması, TKB üyelerinin dikkatini çeken önemli noktalardan biriydi.

1830'dan itibaren Fransızların ilgisini çekmeye başlayan Fas, 1912'den bağımsızlığını kazandığı 1956 yılına kadar Fransa'nın himayesinde yaşadı. Bu dönem izlerinin hâlâ canlılığını koruduğu ülkede nerdeyse herkes Fransızca konuşuyor; Fransızca resmi dairelerde yazışma dili olarak kullanılıyor. Hükümetin kral tarafından seçildiği Fas'ta, birden fazla siyasi parti bulunuyor. Yönetimin politikalarının batılılaşmaya yöneldiği ülkenin özellikle Marakeş kentinde yoğun bir turist akını görmek mümkün. Marakeş meydanı akşam saatlerinde, yerel halkın gösterilerini izlemek için gelenlerle dolup taşıyor. 1981 yılından bu yana UNESCO'nun Dünya Mirası

TKB topluluğu, Hasan II Camisi önünde

Listesi'nde bulunan Marakeş'in yanı sıra Fas'ta Meknes, Fes ve Berberi evleri gibi sekiz koruma alanı bulunuyor.

Beyaz kent Kazablanka

Fas'ın en büyük kentlerinden biri olan ve İspanyolcada "beyaz ev" anlamına gelen Kazablanka'da ise geleneksel ve yeni yapıların cephelerinin neredeyse tamamında beyaz renk hâkim. Dünyanın üçüncü büyük camisi olan Hasan II Camisi de bu kentin en

önemli dini yapılarından biri. 1980 yılında yapımına başlanan ve iki bin beş yüz işçinin sekiz yılda bitirdiği caminin minaresi 210 metre yüksekliğinde. Atlantik Okyanusu kıyısında, denizin doldurulmasıyla inşa edilen caminin yapımında on bin sanatçı görev almış. Altı gruba ayrılarak gezi rotalarını yerel rehberler eşliğinde takip eden TKB üyeleri, okyanus kıyısındaki bu devasa camide bir araya geldi. Caminin önünde TKB aile fotoğrafı çektiren katılımcılar, okyanus manzarasını da doyusya seyretti.

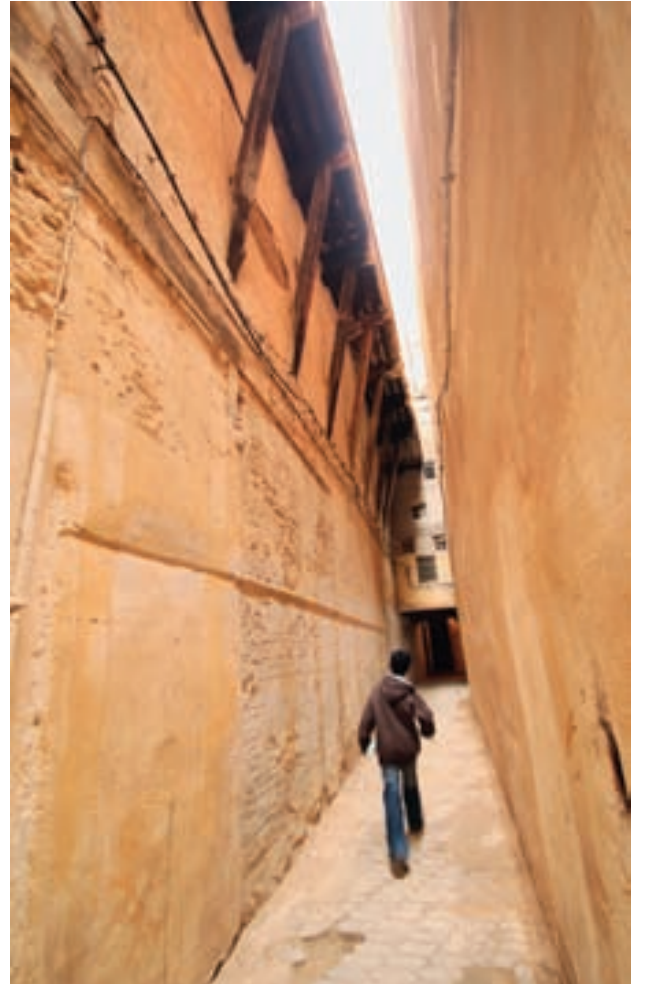

Rabat ve Udaya bahçeleri

Fas'ın başkenti ve krallığın merkezi olan Rabat'ta ise Udaya bahçeleri, Muhammed V'in türbesi ve yanındaki Hasan Kulesi incelendi. Beyaz ve mavinin uyumunun en iyi görülebileceği dar, temiz ve çiçekli sokaklarıyla Udaya bahçelerinde, Fas'ın nane çayından içmek için mola veren katılımcılar, güneşli havanın keyfini çıkardı.

Udaya Bahçeleri, Rabat

Fes'in sarı sokakları

Marakeş'te baharatçı dükkanı

Zamanı durduran kent Fes

İzmir'in kardeş kenti, Fas'ın ise üçüncü büyük kenti olan Fes, hâlâ yaşamaya devam eden eski kent merkezine ülkenin görülmeye değer en önemli kenti. Medina ismi verilen eski kent merkezinde 9400 sokak bulunuyor. At ve eşeklerle taşımacılığa devam eden Feslilerle karşılaştığınız dar sokaklarda, Fas'ın en hareketli çarşısıyla da tanışıyorsunuz. Medina tekstil, bronz işçiliği, el sanatları, baharat, geleneksel yemek ve Fas terliği babuş dükkanlarıyla ülkenin geleneksel dokusunu yansıtıyor. Karauin Camisi, Buananya ve Molla İdris II medreseleri, daracık ve kalabalık sokakların arasına gizlenmiş kapılarıyla birden bire karşınıza çıkıyor. Sedir ağacından yapılan oymalı kirişleri, mozaiklerle bezeli zemin ve duvarlarıyla geleneksel mimarinin tüm ihtişamını saklayan medrese ve camileri, eski kentin sokaklarında incelemek mümkün. Surlarla çevrili eski kentin yirmi dört kapısı bulunuyor. Yine mozaiklerle süslü kapıların dış tarafı "hoş geldiniz" anlamına gelen mavi, iç tarafı ise "güle güle" anlamına gelen yeşil renginden oluşuyor.

Fas gezisinin son iki gününü Fes kentinde geçiren TKB'nin 220 katılımcısı bu dört büyük kentteki korumacılık faaliyetlerini, restorasyon çalışmalarını, eski ile yeni kent arasındaki geçişi inceleme imkanı buldu.

Fes'te eski şehrin giriş kapılarından biri

Fas gezisinin düşündürdükleri

Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Başkanı

Yoğun bir gezi programıydı, TKB'ye teşekkür borçluyuz. Fas ilginç bir ülke. Koruma altına alınan yerlerdeki konutlar, dükkânlar perişan, ortaçağ standartlarında ama yapıların ayakta kalmış olması önemli. UNESCO'nun listesine girmiş olmanın yanı sıra malzeme konusunda da şansları var. Biz restorasyon için usta bulmakta zorlanırken onlar eski malzemeye kolaylıkla ulaşabiliyorlar. Biz ne usta ne malzeme bulabiliyoruz; sıkıntımız bu... Eski kentin olduğu gibi korunabilmesinde mülkiyet durumunun da etkisi olabilir; yapıların kime ait olduğunu bilemiyoruz. Bizdeki gibi rant yüksek olsaydı, yap-satçılar, müteahhitler çıksaydı eskileri yıkıp apartman yapabilirlerdi. Eski bölgeye dokunmadan kentleri geliştirip, modernize etmişler. Tabii bunun bir nedeni de, krallıkla yönetilmeleri olabilir. Uzun süre Fransız sömürgesiydiler; bağımsızlıkları bizim kadar eski değil. Demokrasi var gibi gözükse de bizdeki gibi değil. Bizde mülkiyet, tapu sahipliği son derece önemli... Fas'ta nüfusun büyük kısmı fakir ve eski kentlerde yaşıyorlar. Görüntü ise tamamen ortaçağ; etler, diğer yiyecekler açıkta, hijyen yok... Altyapı sorununu nasıl çözdüklerini merak edip sorduk. Yerel rehberlerin verdiği cevap, "Burası bir vadiydi ve bir dere vardı. Derenin üstü kapatıldı, her şey ona bağlandı" şeklinde oldu. O dere nereye gidiyor, onu bilemiyoruz. Fas hiç şüphesiz etkileyiciydi, fakat korunabilen alanları bir tarafa bırakırsak, Türkiye ile pek mukayese edilemez.

Şehmus Nasıroğlu Midyat Belediye Başkanı

Fas'ta fazla eser yok ama olanları korumaya çalışmışlar. Özellikle kültürlerine sahip çıkıyorlar, batıya özenip kültürlerinden vazgeçmemişler. Somut olmayan kültürel miras hâlâ yaşıyor, bununla da ilgi odağı oluyorlar. Marakeş'teki meydanın UNESCO'nun listesine girebilmesinin nedeni de bu... Özellikle çarşılarında dedelerinden, babalarından öğrendikleri gibi üretmeye devam ediyorlar. Biz Türkiye'de bunu yapmıyoruz. Her şeyi makineye döktük; el sanatlarından vazgeçmeye çalışıyoruz. Burada ise hem modern hem geleneksel hayat mevcut... Fas; güzel, otantik, görülmeye değer bir memleket...

Rıdvan Fadiloğlu Şehitkamil Belediye Başkanı

Metin hocasız hiç içimize sinmedi; çok özledik. Onun bütünleştirici özelliği bir kez daha ortaya çıktı; bize vermiş olduğu güçle bu işler daha hızlı gidiyor... Bu geziler özellikle TKB'deki belediye başkanlarının kaynaşması açısından artı bir değer; daha önce hiç görüşmediğimiz arkadaşlarımızla görüştük. Fas iyi bir seçimdi, fantastik bir seyahatti. Buraları görünce tarihimizin derinliklerini daha iyi anlıyoruz. Bizim değerlerimiz çok daha fazla; Fas'tan çok daha fazla ilgi çekebilmeliyiz. Kendi bölgemde bulunan, dünyadaki ilk yerleşim yeri olup olmadığı tartışılan Dülük'ün tanıtımını hâlâ yapamamanın sıkıntısını yaşıyorum. Fakat bu bir süreç... Fas'a dönersek: Eski kentleri olduğu gibi bırakıp yeni bir yapılanmaya gidilmesi çok güzel bir örnekti. Bizde ise bazı yerler, maalesef "atı olan Üsküdar"ı geçmiş vaziyette", geriye dönüş yok. Fakat Side'deki toplantıda köylerin korunması ile ilgili söylenenler çok önemliydi. En azından biz de köy dokularını betonarme, tuğla girmeden koruyabilirsek kültür turizmi açısından çok büyük bir kazanç elde ederiz. Fas'tan çıkardığımız dersle belki köylerimizi yaşatmayı başarabiliriz. Fas'ın olumsuz yanı, yer yer yeni yapılarla eskilerin birbirine benzemesi; yeni mi eski mi diye tereddütle bakıyorsunuz. Yeni yapılanmada taklidin ötesinde farklı uygulamaların kurgulanması gerektiğini düşünüyorum.

Kemal Kazan Göynük Belediye Başkanı

Fas'ı güzel buldum. En çok dikkat çeken, tarihi olan yerlerin etrafını surlarla çevirmiş olmaları... Yapıları kendine özgü; başkan arkadaşlarla incelediğimizde özel ve değişik bir sıva kullanıldığını gördük. Eski kenti olduğu gibi korumaları çok güzel. Olumsuz yanı, üçüncü dünya ülkesi olduğunu hissediyorsunuz. Yerel halkla konuşma imkânımız oldu, ileriye doğru gidiyorlar... Biz de Göynük'te koruma anlamında çalışmalar yapıyoruz. 168 tane tescilli yapımız var. Bugüne dek yaklaşık yüzde 30'unun restorasyonu bitirilmiş. Şu anda 12 tane uygulama, 24 tane de proje dosyamız kurulda...

Erdoğan Bilenser Bursa Büyükşehir Belediyesi eski Başkanı / TKB eski Başkanı

TKB son yıllarda, yerel yöneticileri yurtdışına götürerek güzel bir şey yapıyor. Farklı ülkelerin tarihi ve kültürel değerlerini tanıyor; koruma çalışmalarını, kentsel düzenlemelerini görüyoruz. Hatta bir-iki

meslektaşımın, ilk kez yurtdışına çıktıklarını duydum. Demek ki bu geziler çok önemli... Suriye, Fas gezileri sayesinde gerek Ortadoğu gerek kuzey Afrika'daki Arap kültürü hakkında ipuçları aldık. İki ülkede de şunu yaşadım: Arap ülkelerine bir önyargı ile geliyoruz. Ben artık ülkeleri değerlendirirken salt dinlerine, örtülerine, yaşam biçimlerine takılmayacağım. Çünkü bana göre modernlikte, koruma anlayışı birinci sırada. Bir ülke, eski medeniyetlerin bıraktıklarını koruyup günümüze kadar taşıyabiliyorsa, bunu bir kültürel miras olarak kabul ediyor ve hassasiyet gösteriyorsa, bana göre o ülke modern bir ülkedir. Suriye'de, Fas'ta bunu gördüm, çok mutlu oldum ve biraz da üzüldüm. İtiraf edelim ki, bizden daha iyiler bu konuda... Kazablanka'yı feda etmişler ama o da bir konsept. "Bu kenti modern bir Avrupa kenti görünümünde yapıyoruz" demişler, orada da belki modernliklerini sergiliyorlar. Türkiye'nin Fas'tan, Suriye'den modern şehircilik adına alabileceği bir şey yok belki, ama korumacılık konusunda alabileceği çok şey var. Keşke belediye başkanları kadar devletin çeşitli kademelerinde çalışanlar da bunu görse... Çünkü burada koruma çabası, sadece yerel yönetime ait değil, topyekûn bir karar. Devletin, sivil toplumun, yerel yönetimin katıldığı bir çabanın sonucu... Bu çaba da bu ülkeye pozitif olarak yansıyor. Kentlerimizde korumayı ön plana alırsak bizim ülkemize de daha fazla turist gelebilir. 600-700 yıl boyunca dünyaya hükmetmiş bir imparatorluğa yüz yıldan fazla başkentlik yapmış bir kent olarak Bursa'yı Osmanlı kenti olarak tanıtmalıyız.

Hüseyin Vefa Ülgür **Selçuk Belediye Başkanı**

Fas çok farklı; ülkenin gelişmişlik düzeyinin aksine korumacılık anlayışı, belki de merkezi otoritenin etkisiyle çok başarılı. Yapıları korumaya çalışmışlar, restorasyonda da başarılılar. Çok önemli bir başka şey var: Avrupa'ya çok yakınlar ama kendi kültürlerini çok iyi yaşatıyorlar. Geleneklerini sürdürüyorlar; meydanlar çok canlı, yaşıyor; çarşı yaşıyor. Kentleri değiştirmeden, kültürel kimliğine sahip çıkarak yürüyor olması Fas'ı turizmde bana göre gelecek vaat eden bir ülke haline getiriyor. Buradaki turizm organizasyonları bizdeki gibi yapay değil, yani bir mizansen değil. Seyahatimiz boyunca buradaki insanlara dokunabildik. Onlar gibi oturup kalkabildik, onların alışveriş ettiği yerlerden alışveriş ettik. Oysa Türkiye'de -belki de "her şey dâhil" sistemi yüzünden- turist, yerel halkı tanımadan ülkeden ayrılıyor; kültür alışverişi olamıyor... Örneğin Kapalıçarşı artık İstanbul insanının gittiği

**Yılmaz
Büyükerşen**

**Şehmus
Nasıroğlu**

**Rıdvan
Fadiloğlu**

**Kemal
Kazan**

**Erdoğan
Bilenser**

**Hüseyin
Vefa Ülgür**

bir yer değil, tamamen turizme dönmüş, Çin malları ile dolmuş. Bana göre Fas'tan çıkarılacak en büyük ders bu: El sanatlarımızı, kültürümüzü yaşatmaya devam etmeliyiz ve kültürle turizmi buluşturmalıyız. Özellikle Marakeş ve Fes'te iki farklı yaşam biçiminin sürmesini de çok çarpıcı buldum. Bir tarafta modern bir kentin insanları, bir tarafta da gelir düzeyi çok düşük, belki yüzyıl öncesinde yaşayan insanlar aynı ortamda buluşuyor. Yani aynı anda iki farklı çağı yaşıyorsunuz, bu çok enteresandı. Ayrıca pek temiz bir ülke olmamasına rağmen çok sakin buldum Faslıları; bütün keşmekeşe, karışıklığa rağmen kavga-gürültü yok.

Karouin Camisi

Fas'ta geleneksel yaşam kültürü

MİTHAT KIRAYOĞLU

TKB'nin Side seminerinin konusu kültür turizmi idi. Side'den Fas'a doğru yola çıkarken, konumuza uygun bir örnek ülkeye gittiğimizi biliyorduk, ama gözle görmek gerçekten farklı.

Her seyahatte, her ülkede, her kentte, kültür mirasından arta kalanları görüyor, izliyoruz. Ama bir kent, bir ülke, böylesine iliklerine kadar ve tümüyle "kültür mirası" olabilir mi? Olabilirmiş. Fas'ta gördüğümüz buydu.

Fas'ın kültür mirasının fiziksel boyutu, yani yapılar, anıt eserler, kentsel mekânlar, bizim için oldukça ilginçti. Anadolu'da Selçuklu ile başlayıp Osmanlı ile devam eden ve Balkanlar'dan Avrupa'ya uzanan bir uygarlık sürecinin benzerini, yöreden ve iklimden kaynaklanan farklılıklarıyla Fas'ta görmek şaşırtıcıydı.

Besbelli büyük ustalar, sanatkârlar, mimarlar, o dönemde ya Selçuk ya Osmanlı diyarını, ya Endülüs'ü mesken tutmuşlar. Ne var ki Fas'ı kültür turizmi açısından çok önemli bir destinasyon haline getiren sadece bu olağanüstü kültür sentezi değil;

bunun yanında, anıtsal eserlerin ihtişamını anlamlı kılan, neredeyse hiç bozulmamış kent dokusu ve kilometrelerce uzanan, dimdik ayakta kalmış sur duvarları. Marakeş'te kırmızı, Meknes'te sarı, baştan sona aynı renkte yayılmış sakin ve durgun kentler.

Meydanları, sokakları, çarşıları, avluları ile bütün kentler sanki ortaçağda donmuş kalmış. Birçok tarihi kentin çok güzel restore edilmiş bölgelerinde de ortaçağ mekânlarını görmek mümkün. Fakat Fas'ı bu anlamda farklı ve büyüleyici kılan, kentin tümüyle korunmuş olması ve daha da önemlisi, içindeki toplumsal yaşamın da adeta hâlâ orta çağda sürüyor olması. Kültür turizminin esası olarak gördüğümüz korunmuş kentlerin içinde, sahici, geleneksel yaşam kültürü, somut olmayan kültür mirası mevcut. Bunu turistler için yapmıyor, zaten böyle yaşıyorlar.

Surlar içinde bulunan eski kent Medina'ya adım attığınızda, çarşının daracık sokaklarında dolaşırken, kendinizi ortaçağı anlatan bir filmde zannedebilirsiniz; fark şu ki, Fas'ta yaşanan bir film değil, hayatın ta kendisi; mekânlar sinema dekoru, oynayanlar da artist veya figüran değil. Hayatın temposu, davranış biçimleri, kılık-kıyafet, yeme, içme ve eğlenme alışkanlıkları ile Fas kentleri, modern dünya için, yaşayan birer müze.

Rabat Surları

Buananya Medresesi, Fes

Kürdan bitkisi satan çocuk

Çini atölyesinde işçiler

İşte, Fas'ı kültür turizminin odağı haline getiren gerçek: Kentlerin içi dolu; kentlerin ruhu var. Bu gerçeğin bilinçli olarak planlanmış bir büyük turizm projesi olduğunu söylemek ise doğru olmaz. Geri kalmışlık hali, doğrusu, Fas'ın başına gelmiş güzel bir şey. Yaşayanlar da durumdan hoşnut görünüyor. Değişmeye, gelişmeye enerjileri, kabiliyetleri ve galiba niyetleri de yok.

Her geziden bir ders çıkarmak gerek. Avrupa'dan, gelişmiş ülkelerden yurda dönerken biraz canımız sıkılır, bir hüznün çöker üstümüze. Geride kaldık diye hayıflanırız. Fas'tan dönerken, belediye başkanlarımız, bunun tam tersi bir duygu zenginliği ve coşkuyla karşılaştırmalar yapıyorlardı. Bu kez göğsümüz gururla kabarmıştı. Üretim ilişkilerindeki ilkeği, temizlik ve sağlık koşullarının yetersizliğini örnekleyerek geride bıraktığımız ülkeyi küçümseyenler, burun kıvıranlar çoğunlukta. Bu mutluluğu doya doya yaşasak da, o güzelim kentlerimizi gelişme yolunda feda ettiğimizi, yakıp yıktığımızı unutmayalım.

Bizler, değişimi, modernleşmeyi, eskiyi yıkmak olarak algıladık. Yeni kentlerimizi, eski kentlerimizin yanına değil, üstüne oturttuk. Şimdi ise geriye kalanları kurtarmaya çalışıyoruz. Fas'tan dönerken yaşadığımız karmaşık duygular ve iç hesaplaşmalar, Tarihi Kentler Birliği'nin, kültür mirasımızın

korunmasında üstlendiği önder rolünün önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştır.

On yıl boyunca çok zorlu bir süreci aşarak bugüne geldik; fakat yolumuz uzundur. Önümüzdeki dönemde, sarf ettiğimiz çabanın değerinin farkında olarak, daha büyük ölçekli projelere ve hedeflere doğru yürüyebilmeliyiz.

Çini-aşap-taş-çini işçiliğinden güzel bir örnek Karauini Camisi

örnek proje

KÜNYE

İlk sahibi:	Hayri İnal, Yozgat Belediye Başkanı (1956 – 1960)
Konumu:	İstanbulluoğlu Mahallesi, Emniyet Caddesi
Özelliği:	Geç Osmanlı Dönemi sivil mimari örneği
Eski eser tescil yılı:	1979
Mülkiyeti:	Maliye Bakanlığı Hazinesi (bağış)
Kullanım hakkı:	Yozgat Belediyesi
Proje sahibi:	Yozgat Belediyesi (Başkan Yusuf Başer)

RESTORASYON PROJESİ

Müellifi:	M. K. Mimarlık
Proje niteliği:	Kültür evi
Proje teslim tarihi:	22.05.2006
TKB Katkısı:	Sözleşme bedeli 30.000 TL (1. ödeme 13.07.2006, 2. ödeme 05.09.2006)
Onay tarihi:	03.08.2006/607, Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
UYGULAMA	
Yüklenici:	Yıldırım Yapı
Restorasyon tarihi:	2007

“200 Ortak 200 Eser” Programından Örnekler Yozgat Hayri İnal Konağı

Hayri İnal Konağı çalışma öncesinde büyük kısmı tahrip olmuş, kullanılmaz bir durumda, yıkıntı halinde bir yapı idi.

Bodrum kat hariç iki katlı yapı, bodrum taş, alt ve üst katlar ahşap, çerçeve araları helik taş dolgu olarak inşa edilmişti.

Birinci ve ikinci kat yükseklikleri ve duvar köşeleri ahşap silmelidir. Bodrum kat pencereleri silme taş çerçevesi demir şebekelidir. Güney cephesi boydan boya çıkmalı olup ikinci kat ahşap balkonlu, balkon demir şebekeli ve korkulukludur. Balkon ağaç konsollar üzerine bindirilmiştir. Binaya giriş güney cepheden sağlanmış olup kapı ahşap ve çift kanatlıdır. Birinci kat pencereleri ahşap çerçevesi, dikdörtgen şekilli ve demir şebekelidir. İkinci kat balkon pencereleri birinci kat balkon pencerelerinin aynısıdır. Doğu cephesi boydan boya çıkmalıdır. Çatıda çıkımlar üzerinde çatı sundurmaları

mevcuttur. Çatı alaturka kiremit döşelidir. Kuzey cephesi ikinci katta iki cumbalı olup cumbalar ahşap konsollar üzerine bindirilmiştir.

Cümle kapısı taş çerçevesi, yuvarlak kemerli olup kapı kanadı ahşaptır. Ahşap kapı üzerinde rozet motifleri vardır. Cümle kapısı abidevi bir durum arz etmektedir. Kapı üzerinde alaturka kiremit örtülüdür. Batı tarafında taş çerçevesi düz kemerli ahşap kanatlı bir giriş kısmı vardır. Ayrıca ahşap konsollar üzerine oturtulmuş cumba mevcuttur. Duvar yüzeyleri tatlı kireç sıvalıdır.

Hayri İnal Konağı 2007 yılında Yozgat Belediyesi tarafından restore edilerek kente gelen konukların ağırlandığı, Yozgat'a özgü yemeklerin sunulduğu, çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapan bir kültür evi olarak yöre turizmine kazandırılmıştır. Ayrıca alt kat odalarından biri belediye korosuna tahsis edilmiştir.

yeni kitaplar

Kent yaşamının orta yeri çarşı

Bir ucu Balkanlar üzerinden Avrupa'ya, diğer ucu Mezopotamya üzerinden Orta Doğu ve Uzak Doğu'ya uzanan bir coğrafyanın merkezinde yer alan İstanbul, bin yıllar boyunca ve özellikle de kentin Osmanlılar tarafından fethinden sonra, çarşı geleneğinin en canlı örneklerini ortaya koymuştur. Kentin yaşamının can damarı olan çarşılar aynı zamanda kent ortamında örgütlenmenin ve dayanışmanın da merkezi olmuştur.

Dünya savaşlarıyla kesintiye uğrayan ticari hayatın II. Dünya Savaşı'ndan sonra yeniden canlanmasının etkileri İstanbul'un geleneksel çarşılarında da hissedilmeye başladığında, 1954 yılında bir kooperatif çatısı altında örgütlenen Sultanhamam manifaturacıları, kentteki yeni imar faaliyetleriyle de örtüşen yeni bir ticaret mekânı arayışına girmişti. Saraçhane-Unkapanı arasındaki istimlâk sonucu açılan alanda yeni bir çarşı inşası için 1960 yılında bir yarışma açıldı. Yüksek Mühendis Mimarlar Doğan Tekeli, Sami Sisa ve Metin Hepgüler'in projesi

birinciliği kazandı ve İstanbul Manifaturacılar ve Kumaşçılar Çarşısı, yedi yıl süren bir yapım sürecinden sonra, 22 Nisan 1967 tarihinde İstanbul'un yaşamında yerini aldı.

Kasım 2009 tarihinde İstanbul Manifaturacılar ve Kumaşçılar Çarşısı Yayınları arasından çıkan, Görkem Kızılkayak'ın anlatımı ve fotoğrafları, NDR Tasarım'ın düzenlemesiyle oluşan *Imecedan İMÇ'ye* başlıklı kitap, "bir defada ve tek elden yapılan dünya çarşılarının en büyüklerinden biri" olan İMÇ'nin yarım yüzyıllık tarihini ve İstanbul kenti için önem ve anlamını anlatıyor. Prof. Dr. Metin Sözen'in sözleriyle, tasarım sürecindeki özenli yaklaşımlar sonucunda İMÇ'nin "modern bir mimarlık yapısı ve Kapalıçarşı geleneğinin 1950 sonrası en görkemli örneği" olmasına tanıklık ediyor.

Selçuklu eserlerinin günümüze yolculuğu

Anıtsal mimarlık eserleri, adil yönetim anlayışları, bilim ve teknolojiye verdikleri önemle Orta Çağ Anadolu'sunda görkemli bir uygarlık yaratan Selçuklular, birçok alanda günümüze kadar uzanan izler bıraktı. Bugün hâlâ dimdik ayakta duran Selçuklu mimarlık yapıları, Selçuk Belediyesi tarafından hazırlanan ve Türkiye Belediyeler Birliği tarafından Ocak 2009 tarihinde yayımlanan *Anadolu Selçuklu Eserleri Fotoğraf Albümü* Afyon'dan Yozgat'a uzanan bir coğrafyada, 49 il sınırları içinde yer alan yapıların fotoğraflarını bir araya getirdi.

Anadolu Selçuklu Eserleri Fotoğraf Albümü, Prof. Dr. Haşim Karpuz'un danışmanlığında, Ahmet Kuş, Feyzi Şimşek ve İbrahim Divarçı'nın fotoğraflarıyla yayına hazırlandı. Kitap Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay ve Türkiye Belediyeler Birliği Başkanı Aytaç Durak'ın sunuş yazılarıyla okuyucuyla buluşuyor. Konya-Selçuklu Belediyesi eski başkanı Doç. Dr. Adem Esen'in önsözünü sunulan eserde, Prof. Dr. Haşim Karpuz'un giriş incelemesi, "Selçuklu Çağında Anadolu", "Kültür-Sanat Ortamı ve Toplum", "Yapı Türleri ve Kısa Özellikleri" başlıklarıyla okuyucuyu aydınlatıyor.

Giriş yazısının "Sonuç" bölümünde Prof. Dr. Haşim Karpuz'un şu sözleri çalışmanın önemini dile getiriyor: "Anadolu'da Selçuklu yapılarının sayısını doğru olarak ortaya koyan bilgilerden yoksunuz. Selçuklu kent dokuları gibi yapıların büyük bir bölümü yıkılmış ve toprak altında kalmıştır. Türkiye'de yapılan Ortaçağ kazı ve araştırmaları da bu hususu doğrulamaktadır. Umarım ki bu albümde bir arada gördüğümüz Selçuklu mimari mirası, atalarımızın bu topraklarda kurduğu şehirlerin ve uygarlığın korunmasında bize düşen sorumluluğu hatırlamamıza yol açar."

Kars, Ardahan ve Erzurum mimarisi bir kitapta toplandı: Kuzeydoğu Anadolu'da Mimari

“Türkiye’de Kentsel ve Kırsal Mimari” projesinin yönetmeni Amelie Edgü’nün küratörlüğünde, ÇEKÜL Vakfı Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen’in danışmanlığında yayıma hazırlanan **Kuzeydoğu Anadolu’da Mimari** isimli kitap, Prof. Dr. Hamza Gündoğdu ve Prof. Dr. Şengül Öymen Gür’ün metinleri, Ali Konyalı’nın fotoğraflarından oluşuyor. İki yıllık bir çalışma sonucunda Türkçe-İngilizce olarak yayımlanan kitaba ÇEKÜL gönüllüsü Yalçın Korkmaz da çizimleriyle destek verdi.

Kitaptaki fotoğraflar Kars, Ardahan ve Erzurum’un mimari zenginliklerini ve doğayla uyum içinde nasıl bütünleştiğini gözler önüne seriyor. Ani harabeleri, Şeytan kalesi, Rus mimarisi, Kars kalesi, Kağızman ve Çıldır köyleri, kiliseler, camiler, hamamlar, Oltu ve Şenkaya köyleri fotoğraflar ve metinlerle bütünlük için anlatılıyor. Bir anlamda Kuzeydoğu Anadolu kentlerinin mimari özelliklerini bir araya getiren bir envanter çalışması niteliği taşıyan kitap, özenli tasarımı ile de dikkat çekiyor.

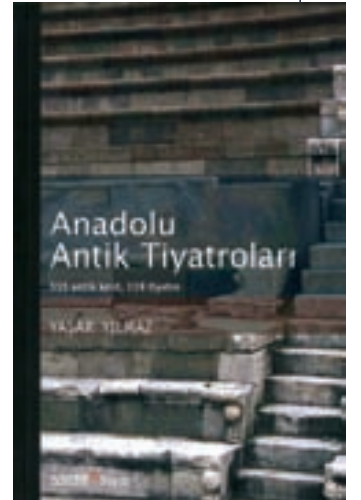
Prof. Dr. Metin Sözen, kitabın sunuş yazısında şu cümlelere yer veriyor:

“Geleceğe yüklü bir miras armağan eden bu kültür havzası, önemi oranında tanındığında yeni açılımlara yol açacağı, farklı yaklaşımlara zengin bir ortam sunacağı açıktır. Böyle bir yaklaşımın yanı sıra belge ve bilginin konusu olan tarihsel-kültürel miras, bu kitapta özel bakış açısıyla elde edilmiş görsel malzemeyle örtüşmekte, **‘çok yönlü araştırmalara’** zemin oluşturmaktadır.”

Anadolu'nun antik tiyatroları bu kitapta dile geliyor

Mühendis kökenli araştırmacı yazar Yaşar Yılmaz 41 bin km. yol katederek tüm Anadolu ve Trakya’yı gezmiş, sayıları 150’yi aşan Anadolu antik tiyatrolarını yerinde incelemiştir. 2009 yılının Nisan ayında Yem Yayınları arasında yayımlanan **Anadolu Antik Tiyatroları:115 antik kent, 119 tiyatro** başlıklı 256 sayfadan oluşan kitap, titiz bir araştırmacının özen ve sabrının ürünü. “Anadolu'nun antik tiyatroları nerede, nasıl, kaç tane, kaç kişilik?” sorularına cevap ararken Yaşar Yılmaz, ayak ve parmak hesaplarını yapı ustaları gibi kullanarak ölçümlerini yerinde yaptığı her bir tiyatroyu yeniden canlandırıyor. Hem seyir düzeni, hem yapım tekniği hem de sesin en üst sıralara ulaşmasını sağlamak amacıyla tiyatroların eğiminin mükemmele yakın bir hassasiyetle 30 derece ile yapıldığını fark ediyor. Güneş ışığından faydalanmak amacıyla güneybatıya bakan yamaçlara yaslandığına işaret ediyor. Bu arada, tiyatro olgusunun neden Ege Denizi kıyılarında ortaya çıktığı sorusuna da cevap arıyor. 115 antik kent ile 119 tiyatronun tarihçesini o dönemin kültürel özellikleriyle birlikte aktarıyor. Anadolu'nun dört bir yanına serpilmiş tiyatro yapılarının yanı sıra, onlara hayat vermiş sanatçı ve yapı ustalarını da göz ardı etmiyor. “Türkiye sınırları içindeki tiyatroların tamamını bir araya getirmeyi hep hayal etmiştim” diyen Yaşar Yılmaz’ın kitabı boyunca, bir yandan Antik Çağ ustalarının mühendislik gücüne ve çağdaşlarının tiyatro anlayışına hayran kalıyoruz, bir yandan da yüz yıldır süregelen büyük kültür yağmasına bir kez daha tanık oluyoruz.

ÇEKÜL Akademi'den koruma alanında çalışan kadrolara eğitimler

ÇEKÜL Vakfı yirmi yıllık birikim ve tecrübelerini paylaşmak için **ÇEKÜL Akademi** eğitim birimini kurdu. "**Kültürel ve Kentsel Koruma**" alanında çalışmalar yürüten ÇEKÜL Vakfı'nın Akademi eğitimleri kamu-yerel-sivil-özel kesimleri hedef olarak hazırlandı. Eğitimin pilot uygulaması Tarihi Kentler Birliği'ne üye belediyeler ile başladı.

Tarihsel, kültürel ve kentsel miras zenginliğinin korunmasında önemli sorumluluğa sahip olan **yerel yönetimler** ile çalışmalar yürüten ÇEKÜL Vakfı'nın yaptığı ihtiyaç analizi araştırmasında, kültürel koruma, kentsel koruma, geleneksel yaşam kültürü, hukuk, mimari, arkeoloji ve sosyal bilimler başlıkları, koruma alanında çalışan birimlerinin en çok eğitime ihtiyaç duyduğu alanlar olarak tespit edildi.

Yerel yönetimler bünyesinde, koruma çalışmalarını yürütmek için kurulan proje ve uygulama birimleri ile 2005 yılından bu yana kurulmaya başlayan

KUDEB-Koruma Uygulama ve Denetim Büroları'nın teknik ekiplerine, pilot eğitim uygulamasında öncelik verildi. Tarihi Şerifler Yalısı Kayıkhanesi bölümünde üç gün süren eğitimlerde, şehir plancısı **Faruk Göksu**, restoratör mimar **Nüvit Bayar** ve **Hurşit Arslan**, **Sezer Cihan** ve **Ahmet Ertürk**'ten oluşan Gaziantep Teknik Destek Ekibi gibi alanında uzman isimler tarafından bilgi aktarımı yapıldı. "Kentsel Gelişim Stratejileri", "Gaziantep Örneği: Proje Yönetimi", "Kültürel Varlıkların Gruplandırılması ve Bakım Onarım Esasları" başlıklı konular anlatıldı ve Eyüp, Kadıköy, Beşiktaş gibi belediyelerin çalışmaları inceleme gezileriyle yerinde incelendi.

Eğitimlerde, yerelde yapılan uygulamalar üzerinden de soru-cevap bölümlerinin yer alması, koruma çalışmalarının sağlıklı ilerlemesine katkı sundu.

Sağlıklı ve sürdürülebilir koruma politikaları için

yerel örgütlenmenin, yerel eğitimin ve bilinçlendirmenin önemine inanarak yola çıkan ÇEKÜL Akademi, belediyelerin ilgili kadrolarının geliştirilmesini hedefliyor. Belediyelerin bilgi ve deneyimlerini de ortaya koymasını sağlayarak kazanımlarını yansıtmalarını da eğitimin bir parçası

olarak gören Akademi, bilgilerin kurumlar arasında paylaşılmasını da yolunu açmayı hedefliyor. ÇEKÜL Akademi başarıyla tamamlanan pilot eğitimlerin ardından Şubat ve Haziran ayları arasında 10 eğitim gerçekleştirecek.

Güney Ege kenti Milas'ta tarihe yolculuk

Güney Ege'nin Akdeniz'e uzanan topraklarında iklimiyle, doğal ve kültürel dokusuyla önemli kenti Milas, Belediye-Kaymakamlık-Valilik ve sivil toplum kuruluşlarının birlikteliğiyle, tarihine yolculuğa çıkmaya hazırlanıyor. Kayra uygarlığı, Menteşe Beyliği, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinin izlerini barındıran 120 bin nüfuslu Milas, cephe sağlıklılaştırması, restorasyon ve meydan düzenleme projeleriyle, farklı dönemlerini yansıtan özelliklerini görünür kılmayı hedefliyor.

Milas'taki çalışmalar Belediye'nin önderliğinde oluşturulan gönüllü bir grupla başladı. Dört etap olarak hazırlanan koruma, yenileme ve düzenleme çalışmaları Kaymakamlık, Muğla Valiliği, ÇEKÜL ve TKB'nin de desteğiyle ilerliyor.

Milas Belediye Başkanı Muhammet Tokat, kültür envanterlerinin hazırlanması ve koruma amaçlı imar planlarının kentlerde yeniden gözden geçirilmesi gerektiğine dikkat çekerek hazırladıkları projeler hakkında şu bilgileri paylaştı: "Milas'ta 180 civarında tescilli yapımız var; fakat bir o kadar da tescilsiz yapımız var. Bu nedenle TKB toplantılarında Metin Sözen'in ve bilim adamlarının vurguladığı envanter kitaplarının hazırlanması çok önemli. Milas'ta koruma çalışmalarına hız vermeyi planladık. Kaymakamlık, Valilik, TKB ve ÇEKÜL

Vakfı'nın da desteğiyle birinci etap projelerimiz tamamlandı ve kurul onayından geçti. Diğer üç etabın da çalışmaları hızla devam ediyor. 2010 yılında bir taraftan proje uygulamaları devam ederken, diğer taraftan koruma imar planının yenilenmesi ve envanter kitabının hazırlanması hedeflerimiz arasında olacak."

Milas Belediyesi birinci aşamada, belediye binasının da içinde bulunduğu ve 17 tescilli yapının yer aldığı alanda çevre düzenleme çalışmaları ve Çöllüoğlu Hanı'nın restorasyonu ile işe başlayacak; ayrıca aynı aks üzerinde bulunan sokaklarda ve Kızılay Caddesi'nde cephe iyileştirmesi yapacak. Diğer aşamalarda ise tarihi Hacııyas Meydanı ve Tabakhane Caddesi ele alınacak. Tarihi Arastanın restorasyonu için ise proje çalışmaları hazırlık aşamasında.

Birinci aşamanın önemli olduğunu söyleyen Muhammet Tokat, kent halkının tedirgin olduğunu, fakat yapılan çalışmaların başarılı sonuçlarını gördükçe destek vereceklerini söyledi. Tokat çalışmaların, 2009 Temmuz ayında ÇEKÜL Vakfı Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen ve Hasan Özgen, Oktay Ekinci, Fatih Abban ve Meral Oğuz inceleme heyetinin Milas'ı ziyareti sırasında tespit edilen aks üzerinden yürütüldüğünü, bilim adamlarının desteğiyle Milas için kaybedilen zamanı ortak akıl doğrultusunda telafi etmek için çaba gösterdiklerini, 2010 yılında bu çabanın görünür olmaya başlayacağını ifade etti.

Milas Belediyesi, TKB'nin koruma proje ve uygulamalarının değerlendirildiği Özendirme Yarışmasına da başvuracakları haberini verdi.

Kent Envanterlerinin sayısı hızla artıyor

Ç EKÜL Vakfı ve Tarihi Kentler Birliği, kentlerin doğa-tarih-kültür envanterlerini, ülkemizin zengin mirasını korumaya yönelik ilk adım olarak görmektedir. Gerçekten de tarihi ve kültürel varlıkları koruma çalışmalarının ilk aşaması, sahip olunan eserlerin dökümünü çıkarmak, özelliklerini saptamak ve belgelemektir. Son yıllarda kent yöneticilerinin önderliğinde yerel kurum, kuruluş ve kişilerce derlenerek hazırlanan ve sayıları hızla çoğalan kent envanterleri, koruma adına sevindirici bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Kentlerin kültürel ve tarihi birikimlerini bir bütün olarak ele alan envanter çalışmalarının ışığında, kentlerdeki koruma çalışmaları daha sağlıklı bir yol haritasıyla yürütülmektedir. Artık pek çok kent, kendi hazinesini keşfetme yolculuğuna envanter çalışmalarıyla başlamaktadır. Arka arkaya yayımlanan ürünler, kaliteli fotoğraf seçimleri ve baskılarıyla, gelecek kuşaklara hediye edilmeye hazırdır.

Geçen iki ay içerisinde Kayseri, Bartın, Muğla ve Kütahya kentleri de uzun süren çalışmalardan sonra envanterlerini tamamlayarak yayımladı. Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından yayına hazırlanan **“Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri”** üç ciltten oluşuyor. Kitapta 439 tescilli eser tarihi, plan ve mimari özellikleri, malzeme ve teknik, süsleme ve kitabe başlıkları altında inceleniyor. **“Mitolojiden Gezgine Bartın Kültür ve Turizm Envanteri”** kitabı ise İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından hazırlandı. Dört bölümden

oluşan kitapta, kent hakkında tarih, coğrafya, ekonomi gibi genel bilgilerin yanında, kültürel doku, tarihi ve arkeolojik değerler, sivil mimari ve doğal değerler gibi kent varlıkları hakkında detaylı bilgi veriliyor. İl Özel İdaresi tarafından desteklenen ve Muğla Üniversitesi Kayra Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından yayına hazırlanan **“Muğla Kültür Envanteri”** ise kullanılan yöntemler ve oluşturulan ekiplerin çalışma açıklamasıyla başlıyor; bu nedenle envanter kitabı hazırlayacak kentlere yol gösterici nitelikte. Kitap on üç bölümden oluşuyor ve Bodrum Yarımadası etnografik eserleri detaylarıyla inceleniyor. Kütahya Hava Er Eğitim Tugayı bünyesinde 2004 yılında açılan Anadolu Kültür-Sanat ve Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen eserler de **“Ben Anadolu'da Doğdum”** başlığıyla İngilizce ve Fransızca metinlerle birlikte yayımlandı. ÇEKÜL Vakfı Kütahya temsilcisi Metin Türktüzün'ün de yazarlığını yaptığı kitap 552 sayfadan oluşuyor.

Ülkedeki pek çok kütüphane, üniversite ve araştırma merkezine de ulaştırılan kitaplar, araştırmacı ve uygulamacılar için önemli bir kaynak oluşturuyor. Koruma faaliyetlerinin başlangıç noktasını oluşturması için öncelikle hazırlanması gereken envanterlerin ülke çapında tamamlanması, doğa, tarih ve kültür bilincinin sağlıklı ve somut bir zeminde gelişmesine olanak sağlayacak.

Sırrı Paşa Konağı restore ediliyor

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, üç yıllık bir çalışmanın ardından Sırrı Paşa Konağı'nı restore etmek için gerekli alt yapıyı hazırladı. Tarihi Kentler Birliği üyesi olan Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin 2008 yılında ev sahipliği yaptığı TKB Kocaeli Semineri'nde Sırrı Paşa Konağı'na da inceleme gezisi yapılmış ve çalışmalar diğer kentlerden gelen belediye başkanları ile paylaşılmıştı.

Çepni ailesine ait olan ve 19 mirasçısı bulunan tarihi konağın satın alınması için yapılan girişimler yıllarca sonuçsuz kalmıştı. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin 2006 yılında başlattığı kamulaştırma süreci 2007 yılında mahkeme tarafından onaylandı. Çepni ailesi ve mirasçılarına mahkeme tarafından belirlenen kamulaştırma bedeli ödendi. Belediye'nin 2008 yılında hazırladığı rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından onaylandı. 2004 yılında çıkan yangında biraz daha zarar gören konağın yıkılmaktan kurtarılması için restorasyon çalışmalarına bir an önce başlanacak.

Sırrı Paşa Konağı, dönemin İzmit Mutasarrıfı Sırrı Paşa tarafından Hacı Hasan Mahallesi Yeni Çeşme Sokak'ta 19. yüzyılın ikinci yarısında yaptırıldı. Demiryolu Caddesi'ndeki çınar ağaçları aynı dönemde dikilerek günümüze kadar ulaştı. İç bölümlerindeki duvar süslemeleri ve çizimler konağın en önemli özellikleri arasında. Konak restore edildikten sonra sosyal ve kültürel etkinliklerle yeniden yaşamaya başlayacak.

Tarihi Kentler Birliği Burdur Semineri

13-15 Kasım 2009

Koruma Alanlarının Planlanmasında
Yerel Yönetimlerin Rolü ve Sorumluluğu

BURDUR BELEDİYE BAŞKANLIĞI

Tarihi Kentler Birliği Side Semineri

11 Aralık - 13 Aralık 2009

“Tarihi kentlerde
kültür turizmi öncelikli
gelişme”

